

wandelen in Hollands Noorderkwartier

Cock Hazeu en Peter Kuiper

TIEN FLINKE RONDWANDELINGEN

IN NOORD HOLLAND

POLDERS, DUINEN, STRAND EN STAD

Gegarandeerd Onregelmatig

1	HEERHUGOWAARD	✓	✓	✓	✓	15	6	
2	HOORN	✓	✓	✓	✓	15	18	
3	SCHERMERHORN	✓	✓	✗	✓	15	30	
4	PURMEREND-WEIDEVENNE	✓	✓	✓	✓	16	42	
5	AMSTERDAM-NOORD	✓	✓	✗	✓	15	54	
6	UITGEEST	✓	✓	✓	✓	17	66	
7	HARGEN	✓	✓	✗	✓	15	78	
8	JULIANADORP	✓	✓	✗	✓	14	90	
9	TEXEL	✓	✓	✗	✗	✓	16	102
10	DEN OEVER	✓	✓	✗	✓		15	112

Parkeren bij begin- en eindpunt

Beginpunt bereikbaar per trein

Voldoende horeca onderweg

Beginpunt bereikbaar per bus en/of metro

Honden: Bekijk de praktische informatie bij iedere wandeling

wandelen in **Hollands** **Noorderkwartier**

Cock Hazeu en Peter Kuiper

Gegarandeerd Onregelmatig

© 2026 Uitgeverij Gegarandeerd Onregelmatig
ISBN 9789076092478

Zoveel mogelijk uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar worden gemaakt door middel van druk, fotokopie, geluidsband, elektronisch of op welke wijze dan ook, mits met bronvermelding en schriftelijke toestemming van de uitgever.

De routes in deze gids zijn met de grootst mogelijke zorg samengesteld en gecontroleerd. Niettemin geldt dat het een momentopname betreft en dat wijzigingen in het landschap of openingstijden voor kunnen komen. Daarom is het verstandig om voor vertrek altijd de actuele stand van zaken te controleren.

De makers en uitgeverij kunnen niet aansprakelijk worden gesteld voor enige schade dan ook bij het volgen van de routes.

Voorwoord

Hollands Noorderkwartier, dat bijna geheel onder zeeniveau ligt, is deels vormgegeven door de natuur, maar eigenlijk vooral door mensenhanden. Zowel de krachten van de natuur als juist het inperken van die krachten door gezamenlijke inspanningen van boeren, burgers en buitenlui zijn voelbaar voor de wandelaar in ons beheergebied. In het westen beschermt een uitgestrekt duingebied tegen overstromingen, in het oosten zijn daarvoor dijken gebouwd. En daartussen ontdekt de wandelaar diepe polders omringd door hoge dijken. Maar ook robuuste stolpboerderijen en schattige dorpen met houten huizen langs einde-loze sloten en vaarten.

Hoe bekend dit oerhollandse landschap ook is; de variatie in ons beheergebied verrast mij telkens weer. Zo vind je vlak bij ons hoofdkantoor het Oosterdelgebied, ooit onderdeel van het gigantische Rijk der Duizend Eilanden, waar enkele tuinders nog steeds aardappelen telen op de kleine eilandjes. Om de overgebleven eilandjes te redden, ondersteunt Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier onderzoek tegen het afkalven van oevers: ook omdat het de waterkwaliteit bedreigt. Op die manier dragen we bij aan behoud van uniek en sprookjesachtig waterlandschap.

Bij de versterking van de Markermeerdijken rondom Hoorn, zijn we juist vooruitstrevend aan de slag gegaan. Daar is de waterkering versterkt met een 'oeverdijk'. En die biedt weer ruimte aan een fantastisch stadsstrand. Een brutale ingreep in het landschap die doet denken aan het inpolderen van de Wieringermeer. Om die polder droog te houden, staan de monumentale gemalen Leemans en Lely uit de jaren '20 van de vorige eeuw volcontinu water weg te pompen. Op die wandeling word je overigens ook verrast door een echt landschapskunstwerk dat we in 2020 aanlegden: de VisKringloop.

Zo vertelt het landschap overal een ander verhaal. Een verhaal over de Hondsbossche Duinen die werden aangelegd omdat de Hondsbossche Zeewering was afgekeurd, en tegelijk een cadeau zijn voor de biodiversiteit. Over het land van waterexpert Leeghwater die aan de basis stond van de droogmakerijen Beemster, Purmer en Schermer. Over de eeuwenoude Waterlandse Zeedijk in Amsterdam-Noord tot Texel dat zonder zoetwaterbron overleeft.

Ik nodig je van harte uit om aan de hand van deze gids op pad te gaan in ons unieke Hollands Noorderkwartier. Laat je onderweg verrassen of maak je hoofd leeg in de polders. Zoals ik met onze hond Hidde steeds opnieuw geniet van de eindeloze Westfriese Omringdijk.

Remco Bosma

Dijkgraaf Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier

Wandelaanwijzingen

Alle wandelingen starten op een beginpunt dat goed bereikbaar is, zowel met de auto als met het openbaar vervoer. Liefst is er ook een horecavoorziening bij de start. Je kan natuurlijk altijd op een andere plek 'instappen' in de wandeling en vervolgens de ronde maken. Zoek dan zelf even uit hoe je komt op je instappunt en waar je parkeert.

Verder zijn het allemaal rondwandelingen; je kunt ze dus ook in de omgekeerde volgorde doen dan aangegeven. Maar ook over de uitgezette volgordes is goed nagedacht! Bovendien leert de ervaring dat het voor de meeste mensen lastig is om een route 'andersom' te lezen.

De wandelingen zijn niet bewegwijzerd, maar soms vallen stukjes route wel samen met een bewegwijzerde andere wandelroute. Dat kan bijvoorbeeld de wit-rode markering van een lange-afstands-wandelpad (LAW) zijn, of de geel-rode markering van een streekpad. Soms wordt dat in de routebeschrijving vermeld, met name wanneer er weinig andere herkenningspunten zijn en er wat langduriger zo'n markering wordt gevolgd.

In de routebeschrijvingen worden straatnamen genoemd als ze in het zicht zijn, als hulpmiddel; als er geen straatnaam wordt genoemd, is die dus blijkbaar ook niet in het zicht.

De volgende afkortingen worden gebruikt:

RD = rechtdoor

RA = rechtsaf

LA = linksaf

Wknp = wandelknooppunt

Met de QR-code op de openingspagina van een wandeling
verschaf je je toegang tot de betreffende wandeling op
www.wandelzoekpagina.nl.

Met de viercijferige kortingscode – rechts van de QR-code – kun je daarna
gratis de meest actuele routebestanden downloaden.

HEERHUGOWAARD

Naar het Rijk der Duizend Eilanden

LENGTE

15 km

BEGIN- EN EINDPUNT

NS-Station, Stations-Huiskamer, Stationsplein 5, 1703 WD Heerhugowaard (aan eind van de perrons rechts bij de overweg)

OPENBAAR VERVOER

NS-station Heerhugowaard

PARKEREN

Parkeren op P&R bij het Stationsplein

HORECA

Bij de start op het Stationsplein van Heerhugowaard. Onderweg o.a. in het centrum van Broek op Langedijk, MarktZicht

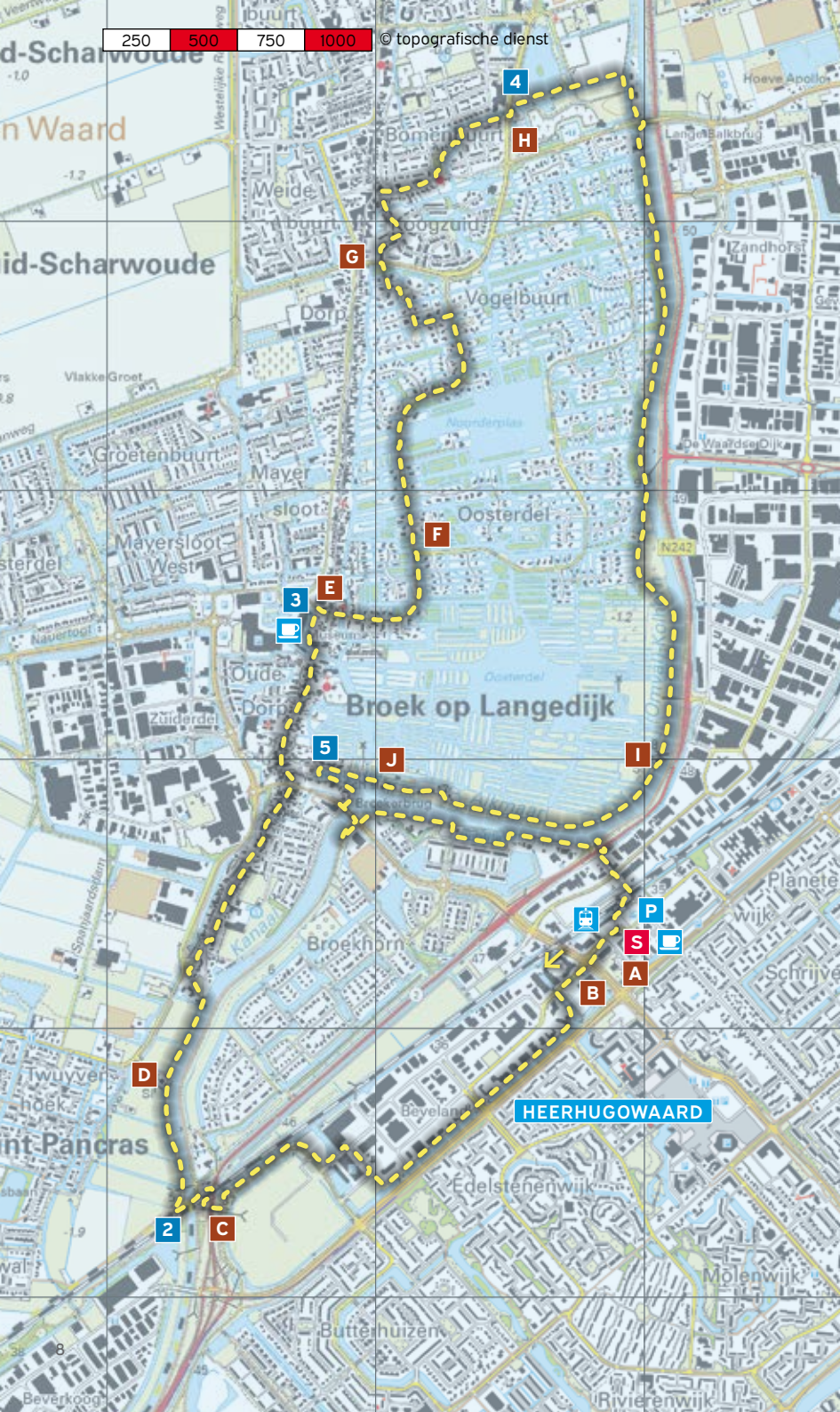
BIJZONDERHEDEN

Honden kunnen niet mee

In Heerhugowaard gaat deze wandeling door het hoofdkantoor van Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier (op kantoortijden open). In een aardig informatiefilmpje vertelt het waterschap over de middeleeuwse veenontginning, de gevolgen daarvan voor het specifieke (waterige polder)landschap hier, en wat dat betekent voor het waterbeheer. Daarna wandel je naar het pittoreske dorpje Broek op Langedijk, met de voormalige houten vaarveiling, nu museum. Verderop kom je in het 'land van de duizend eilanden', met heel veel sloten en weteringen. Een deel van dit bijzondere landschap is bebouwd geworden, maar ook daar is de oorspronkelijke slotenstructuur mooi intact gebleven.

check de meest actuele
routebeschrijving op
wandeloekpagina

A Heerhugowaard

Een 'waard' of 'waert' is een laag liggend landschap omgeven door water. Het oorspronkelijke moerasgebied hier is in de zeventiende eeuw drooggemalen. Mogelijk is dat gebeurd onder leiding van Heer Hugo van Assendelft (vandaar de naam Heerhugowaard), maar daar is discussie over. Eeuwenlang was er in 'De Waert' (de leeggepompte Heerhugowaard dus) slechts beperkte lintbebouwing. Maar eind jaren zestig werd Heerhugowaard 'overlooptgemeente' van Alkmaar, en ging het inwonertal enorm groeien. Het huidige Heerhugowaard – met een grote verzameling min of meer nieuwbouwwijken dus – heeft meer dan 60.000 inwoners en is het (grootste) onderdeel van de tegenwoordige fusiegemeente Dijk en Waard.

S A Ga met je rug naar de ingang van de horeca (StationsHuiskamer) staan (met je gezicht naar het spoor) en ga LA en eind van gebouw LA (rechts fietsenstalling). Loop door tot parkeerterrein en dan RA; loop door over het trottoir rechts van fietspad. Buig met fietspad mee naar links en steek bij het zebrapad de weg over. Na het zebrapad RA en doorlopen tot grote kruising. Bij verkeerslichten oversteken. **B** Als het kantoor van het hoogheemraadschap open is (op werkdagen): LA en weer RA de hoofdingang van het hoogheemraadschap. Binnen is er direct rechts in de hal Waterschat een klein museum met historische objecten van het werk van het waterschap. Daarna door de hal doorlopen naar het parkeerterrein achter het gebouw. Daar RA en doorlopen tot doorgaande weg en LA.

Als het kantoor van het hoogheemraadschap gesloten is: RD (links passeer je het kantoor van het hoogheemraadschap).

B Hoofdkantoor Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier

Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier is in 2003 ontstaan na samenvoeging van de waterschappen Uitwaterende Sluizen in Hollands Noorderkwartier, Het Lange Rond, Hollands Kroon, De Waterlanden, Groot-Geestmerambacht, en West-

Friesland. Het werkingsgebied van Hollands Noorderkwartier is het deel van Noord-Holland dat boven het Noordzeekanaal ligt, inclusief Texel. Het hoogheemraadschap is verantwoordelijk voor het waterbeheer en de waterkeringen, zuivering van afvalwater en schoon oppervlaktewater. Ook heeft het waterschap nog (vaar)wegen in beheer. Nederland kende vroeger honderden kleinere waterschappen; door een jarenlang fusieproces hebben we nog maar 21 waterschappen over. Sommige daarvan mogen zich 'hoogheemraadschap' noemen: wanneer er dijken in beheer waren om te beschermen tegen het buitenwater, is sprake van een hoogheemraadschap. Onthoud dus maar: ieder hoogheemraadschap is een waterschap, maar niet ieder waterschap is een hoogheemraadschap... Het moderne en grote hoofdkantoor in Heerhugowaard – zo'n beetje geografisch in het midden van het waterschapsgebied – staat hier sinds 2011. Op doordeweekse dagen is het kantoor vrij toegankelijk; rechts na de ingang is een aardige, permanente tentoonstelling (Waterschat) met diverse historische waterschapsobjecten, afkomstig uit de verschillende oorspronkelijke waterschappen. Verder is er een audiotour en animatie over de (water)geschiedenis van het beheergebied. In de doorloop naar het bedrijfsrestaurant zijn tijdelijke tentoonstellingen te zien.

C Bolbrug

Op de grens van Heerhugowaard en Alkmaar ga je over een (spoor)hefbrug: de Bolbrug. De gietijzeren brug overspant het Kanaal Alkmaar-Kolhorn en maakt deel uit van de spoorlijn Alkmaar-Den Helder. Een hijsinstallatie heft het brugdeel omhoog om schepen door te laten. Aan weerszijden naast de brug is een fiets/voetpad.

Doorlopen voorbij het parkeerterrein links. Voor het (GGZ-)gebouw bij een trafohuisje LA asfaltpad met links sloot. Pad maakt bocht naar rechts. Rechts kantoren en links water en daarachter drukke weg. Bij de brede weg RD (voorzichtig oversteken!) en wandelpad vervolgen. Asfaltpad stopt en RA door de berm. Verderop bij T-splitsing RD, tegelpad links van de weg (Th. van

D Twuyvermolen: Molen A

De Twuyvermolen in Sint Pancras is gebouwd in 1663, als één van de elf molens die gezamenlijk de Geestmerambacht-polder bemaalden op de Raaksmaatsboezem. De molens stonden aan de oostzijde van de polder (Oosterdijk) en werden aangeduid met een letter. De Twuyvermolen staat dan ook wel bekend als Molen A; van de elf oorspronkelijke molens is verder alleen Molen D er nog. De Twuyvermolen is van 2014-2018 grondig gerestaureerd en weer maalvaardig gemaakt. De molen - van het type: achtkante grondzeiler, binnenkruier - wordt bewoond en is soms te bezichtigen. Zie ook het informatiebord voor de molen en de website van het molenaarsechtpaar.

Doesburgweg). Aan eind LA, J.J.P. Oudweg, oversteken en aan de andere zijde verder lopen. RA, Ashok Bhalotrapad (fietspad). Buigt voor het spoor naar links en gaat omhoog. Na de bocht naar links, bij de T-splitsing RA, over het viaduct. Direct na het viaduct RA, trap naar beneden. Bij fietspad LA, onder het spoor door. Eerste asfaltweg LA, fietspad met middendrempel. Direct daarna weer LA. Boven op de dijk LA, asfaltweggetje richting spoorbrug en die over. **C**

2 Na de brug RA, asfaltpad, met rechts het kanaal. Na de molen **D** RD, hek door, graspad langs kanaal. Aan eind bij bosschage met pad mee naar links, door hek, asfaltweg. Aan eind RA, klinkerweg, Dijk. Bij bredere weg, RA, Dijk. Neem rechts de rustiger ventweg. Steeds RD, Dijk helemaal aflopen. Bij de kruising met verkeerslichten RD (rechts de oversteek via het zebrapad), Dorpsstraat, RD; negeer alle zijwegen (steeds de Dorpsstraat). Je gaat een brug over (afgesloten voor auto's). Direct na deze brug, LA trap naar beneden, over voetpad langs water (links). Bij T-kruising LA, je loopt naar de ingang van het museum Broeker Veiling. **E**

E Broek op Langedijk, Museum Broekerveiling

Broek op Langedijk, tegenwoordig ook onderdeel van de gemeente Dijk en Waard, is nog steeds een pittoresk dijkdorpje. De naam 'Broek' duidt op moerasachtig land, en die 'Broek' ligt aan een dijk - die de Langedijk werd genoemd. Broek op Langedijk en omgeving is van oudsher een tuinbouwgebied, waar met name veel kool werd geteeld: rond 1900 werd tachtig procent van de landbouwgrond hier voor koolteelt gebruikt. Tot de grote ruilverkaveling, tussen 1950-1975, bestond het gebied uit allemaal kleine eilandjes die uitsluitend over water bereikbaar waren. Met schuiten gingen de tuinders naar hun akkers en werd ook de groente-oogst naar de veiling vervoerd. De tuindersschuiten voeren 'onder de klok' door om de prijs te bepalen. De Broekerveiling (of: Langendijker Groentenveiling) is uit 1887 en is de oudste doorvaargroenteveiling ter wereld. Het mooie houten gebouw aan het water is al lang niet meer als veiling in gebruik, maar ligt er nog prachtig bij. Het is nu Museum Broekerveiling ('Doe- en Beleefmuseum'), trouwlocatie, en startpunt van een mooie boottocht door de voormalige vaarpolders.

3 Loop terug en blijf hoofdweg volgen; die buigt naar links. Bij kruising RD, Lepelaar. **F** Brug over en negeer zijwegen, links en daarna rechts. Bij de zijweg rechts neem je het voetpad rechts van de weg. Dit voetpad gaat verderop over in een gravelpad. Blijf de hoofdonsluiting volgen. Bij de zijweg Reiger (let op: gravelpad draait hier naar links), steek je de weg over en neem je het gravelpad links van de weg, Lepelaar, die je langdurig volgt. Na de brug gravelpad links van de weg. Een wijde bocht naar rechts en een wijde bocht naar links. Bij de tweede zijstraat

F Rijk der Duizend Eilanden

Vroeger waren er geen wegen in dit gebied, van de Oosterdel en Zuiderdel. Het was een grote verzameling eilandjes (met daarop zo'n 15.000 kleine akkertjes!) met allemaal waterwegen tussendoor; die waterwegen dienden voor de afwatering, maar dus ook voor het verkeer (van schuiten). Dit bijzondere gebied werd en wordt (toeristisch) aangeprezen als: het Rijk der Duizend Eilanden – de naam is ook vereeuwigd in de gebouwde nieuwbouwwijk. Pas in de tweede helft van de twintigste eeuw is er ontwikkeling gekomen in deze voormalige vaarpolder: toen is er herverkaveld, zijn er enkele wegen gekomen, en is er een woonwijk gebouwd. De wandeling gaat eerst door de het bebouwde deel, dan langs de onbebouwd gebleven polder die is "teruggegeven aan de natuur". In het bebouwde deel zijn tussen 1979 en 2000 zo'n zeshonderd vrijstaande woningen gerealiseerd. Kenmerkend is het genot om aan het water te zitten: op mooie dagen wordt er volop gezwommen, gesuip, gekanood, enz. En het is een aaneenschakeling van fotogenieke doorkijkjes langs de vele sloten!

G Zuid-Scharwoude

Zuid- en Noord-Scharwoude en Broek zijn van oudsher de drie dorpjes in het Rijk der Duizend Eilanden. Tegenwoordig zijn ze aan elkaar gegroeid, maar toch nog altijd kleine dorpjes. Zuid-Scharwoude heeft zo'n 6.700 inwoners. De wandeling komt o.a. langs het oude

gemeentehuis, te herkennen aan het gemeentewapen. In het voormalige gemeentehuis zijn nu tijdelijke flex-woningen gevestigd. Verder kom je langs een monument, met vliegwielen van het stoomgemaal, dat herinnert aan dat oude gemaal dat iets verderop aan het kanaal heeft gestaan.

links, LA, Winterkoning. Aan eind RA, voor de speelplek LA en met bocht mee naar rechts; aan eind LA, en direct daarna RA, RD bruggetje over, RD, weg oversteken, Glasaal. **G** Met de weg mee naar rechts, en bij de asfaltweg LA, Snoekbaars. Blijf langs de woningen (links) lopen, Rietvoorn. RD over met paaltjes afgesloten weg, Rietvoorn. RD, bruggetje over en RD tot doorgaande weg, RA, Koog. Vóór de kerk (Koogerkerk) LA, oversteken en direct RA, gravelpad. Houd rechts aan (Koolpad), bij de weg RA en verderop RA over het voetgangersbruggetje. Na bruggetje LA en met de bocht mee naar rechts, Eikenlaan. Waar weg naar rechts buigt, RD over fietspad. Doorgaande weg oversteken en LA over fietspad. Na brede sloot (rechts) RA gravelpad. **H**

H Polder Geestmerambacht

De Geestmerambacht, ten Noorden van Alkmaar, is een groot waterrijk poldergebied. Geestmerambacht bestaat uit vele kleine polders. Met de vele

kleine akkers en veel water was het eeuwenlang een echte vaarpolder. Pas in de jaren zestig is het door ruilverkaveling een meer rationeel verkaveld landbouwgebied geworden. Het oorspronkelijke waterschap Groot-Geestmerambacht is in 2003 ook opgegaan in het fusiewaterschap Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier; aan het begin van de wandeling, in Heerhugowaard, kwam je langs/door het hoofdkantoor van Hollands Noorderkwartier.

4 Steek weg naar begraafplaats over en vervolg gravelpad RD. Je gaat over een bruggetje en passeert volkstuintjes aan je linkerhand. Bij Wknp 88, RA, richting 87, hek door, graspad. Naar links bruggetje met klaphek over en RA over asfaltweg. Aan eind bij T-kruising LA en direct RA, onder brug door, en weg vervolgen. Bij gemaal RD graspad langs

I Molen D

Na de Twuyvermolden (Molen A) waar je in het begin van de wandeling langskwam, kom je hier langs Molen D: de enige andere overgebleven molen van de elf die ooit de Geestmerambacht-polder uitmaalden. Molen D is alleen via het graspad of over het water te bereiken:

‘vroeger’ is hier niet veranderd! Molen D is bewoond en niet te bezoeken. De molen is tot 1924 in bedrijf geweest en daarna buiten dienst gesteld. Plannen tot afbraak gingen niet door; in en kort na de Tweede Wereldoorlog is de molen nog enige tijd in gebruik geweest. Al met al is de molen in min of meer maalvaardige staat overleefd. De molen is in 1974-1975 gerestaureerd en wordt sindsdien regelmatig in werking gesteld.

het Kanaal Omval Kolhorn (3,5 km). Eerst rechts de bebouwing van Duizend Eilanden, na 1,6 km rechts het natuurgebied. Na 2,2 km passeer je via een vlinderpad direct aan het kanaal Molen D. **I** Aan het eind wordt het pad een smal klinkerpad en passeer je een hek en de eerste bebouwing rechts. Volg het dijkje. Je komt uit bij de sluis van Broek op Langedijk. **J** Ga bruggetje bij sluis over en RD. Links een jachthaven.

5 Bij eind van de haven LA, voor het toiletgebouw van de jachthaven en LA, je loopt terug aan de andere kant van de jachthaven. Weg maakt bocht naar rechts en gaat onder hoge brug door. Direct na de brug RA, trap omhoog.

Boven RA, brug over en na de brug RA, weg naar beneden. Scherpe bocht LA, Wknp 82, richting 42. Pad met betonplaten, ga onder de weg door en volg de weg met kanaal aan je linkerhand. Loop door tot het parkeerterrein en de jachthaven. Hier

RA. Voor de woningen LA, voetpad met links de jachthaven. Aan eind van de jachthaven LA en bij het kanaal RA. Weg langs kanaal (links) tot aan de doorgaande weg. Voor deze weg LA, fietspad en direct nadat je onder de fietsbrug bent doorgelopen, LA, trap omhoog en boven LA, via de brug de doorgaande weg oversteken en na de bocht naar links, LA, via de trap naar beneden. LA en draai naar links. Fiets/voetpad RD en je loopt aan op het station Heerhugowaard. Na de overweg ben je terug op het beginpunt van de wandeling.

J Sluis Broek op Langedijk

Het sluisje en de haven in Broek op Langedijk zijn belangrijk voor de vele bootjesteeristen in dit waterrijke gebied. Het is hier levendig en kan druk zijn in het bootjesseizoen. Sluiswachter en havenmeester Pascal functioneert als wandelende ANWB-gids en praatpaal: voor alle bootjesmensen heeft hij heeft suggesties en tips om zich hier in deze omgeving te vermaken of lekker te gaan eten of wat dan ook. De sluis bij Broek op Langedijk is uniek in z'n soort. Kenmerkend voor de sluis zijn de hangende roldeuren aan een hoog geplaatste rail. Verder is het een 'gedeelde sluis': halverwege de sluiskolk zit nóg een stel sluisdeuren, zodat er bij weinig scheepsaanbod met de halve sluis geschut kan worden. Dat werkt sneller en geeft minder waterverlies.

LENGTE

15 km
(aan de zuidkant kan de wandeling desgewenst 3 km ingekort worden)

BEGIN- EN EINDPUNT

NS-station Hoorn

OPENBAAR VERVOER

NS-station Hoorn

PARKEREN

Parkeren op het P&R-terrein achter het station (gratis en goed aangegeven)

HORECA

Bij de start is er genoeg in het centrum van Hoorn. Halverwege is er Pannenkoekenhuis Ootje Konkel (bij de Karperput in Scharwoude)

BIJZONDERHEDEN

Honden kunnen mee

HOORN

Over de versterkte Markermeerdijk

De oude Markermeerdijk is hier, ten zuiden van Hoorn, afgelopen jaren over een flink deel versterkt, maar niet op de gebruikelijke manier - daar was te weinig ruimte voor. Vóór de oude dijk is een compleet nieuwe dijk gelegd! En er is vooral ook meer gebeurd - je zou het meekoppelende/meeliftende kansen kunnen noemen: we komen langs een mooi en flink stadsstrand, er is een groot stiltegebied waar de natuur z'n gang kan gaan en dat ideaal is voor nestelende watervogels. Er zijn ook nestelmuren voor oeverwaluwen. En er is een prachtig nieuw fiets- en wandelpad gekomen, los van de autoweg. Kortom, een nieuwe ontwikkeling die net klaar is en waar je als wandelaar graag kennis mee wil maken!

check de meest actuele
routebeschrijving op
wandeloekpagina

A Hoorn

Hoorn is een vroegmiddeleeuwse Zuiderzeestad, met tegenwoordig zo'n 75.000 inwoners. Al rond 1500 participeerden Hoornse kooplieden in de Oostzeevaart: o.a. graan en hout werden geïmporteerd en verhandeld. Gedurende de zestiende en zeventiende eeuw kende de stad haar grootste bloei. Hoorn was toen ook één van de steden die vertegenwoordigd was ('Kamer') in de Verenigde Oost-Indische Compagnie (VOC). VOC-gouverneur Jan Pieterszoon Coen werd in Hoorn geboren. Aan het eind van de negentiende eeuw werd Coen als een nationale held gezien – hij kreeg daarom hier in het centrum van Hoorn een krijgshaftig standbeeld van 3,25 meter hoog! Maar tijden veranderen: met de nieuwe, maar veranderde, aandacht voor het Nederlandse koloniale verleden, zit het tegenwoordige Hoorn een beetje in z'n maag met dat monumentale standbeeld... Met name aan het eind van deze wandeling kom je langs een aantal van de vele bezienswaardigheden van het oude Hoorn, maar lang niet allemaal...

S A Ga met je rug naar de trap staan aan de voorkant van het station. Loop RD, zebrapad over en RD (links plantsoen). Draai met de doorgaande weg mee naar rechts en steek zijwegen over. RD lopen over trottoir links van de doorgaande weg. Loop links van fontein met beeld (Waterdrager) en aan eind RA en direct LA (vervolg je weg langs de doorgaande weg). Bij verkeerslichten en zebrapad oversteken en RD. Vóór zijweg links (na water) LA, voetpad met water links. Vlak voor het einde Westersingel RA, weg rechts van de parkeerplaats Lambert Meliszweg. Bij nr. 14 weg oversteken en via doorsteek naar de parkeerplaats, RA en na dertig meter LA, via trap omhoog, weg oversteken en RA, zijweg oversteken en door de berm over het graspad. Je loopt nu over de oude Westfriese Omringdijk. **B** (Ook rood-witte markering van het Zuiderzeepad) Je loopt over de kruin van de dijk. Je passeert een fiets/voetgangersbrug links; doorlopen over de kruin van de dijk. Volg de dijk met de bocht naar rechts en loop door tot het trapje rechts van de dijk dat naar beneden leidt naar een bruggetje.

B Westfriese Omringdijk

Hoorn ligt aan de zuidkant van de Noord-Hollandse regio West-Friesland. Om dit gebied beter tegen het (Zuiderzee-)water en stormen te beschermen, zijn hier al in de Middeleeuwen bestaande dijken en dijkjes aaneengesmeed tot de Westfriese Omringdijk: een doorlopende dijk in een cirkel van in totaal 126 km. En natuurlijk met de sluizen en molens die erbij horen, en alles nog volledig met handkracht tot stand gebracht! De Westfriese Omringdijk is dan ook het grootste waterbouwkundige kunstwerk uit de Middeleeuwen; volgens een kenner is er langer aan de dijk gewerkt dan aan de piramiden, kathedralen of de Chinese Muur... Vanwege die grote cultuurhistorische waarde is de Westfriese Omringdijk aangewezen als provinciaal monument. Hier in Hoorn gaat de wandeling een stukje over het zuidelijke traject van de Omringdijk.

C De Grote Waal en De Hulk

De zuidwestelijke wijk van Hoorn De Grote Waal is vernoemd naar de gelijknamige polder. De Grote Waal (of: wiel) is ontstaan bij een dijkdoorbraak in 1514, en is ingepolderd in 1627. De grote nieuwbouwgolf hier is ontstaan toen Hoorn in de jaren zestig werd aangewezen als groeikern. De Grote Waal is een multiculturele wijk. Aan de woonwijk grenst het natuurgebied De Hulk, met een binnendijs en een buitendijs deel. Over De Hulk en het koggenlandschap vind je verder nog informatie op de informatiezuil die je tegenkomt.

2 Bruggetje over en LA, gravelpad met links water. Pad maakt bocht naar rechts. Bij houten brug links, RD, voetpad. Bij de weg RD, weg oversteken en gravelpad. Bij houten brug links, LA, brug over (Oliemolen) en RD. Woningen rechts en parkeren links. **C** Bij kruising RD. Waar weg naar rechts afbuigt, RD langs paaltjes en door doorgang tussen de woonblokken. Aan eind bij pleintje RA. Bij plantsoen RA en direct LA en bij parkeerplaatsen LA en dan RA door de onderdoorgang. Aan eind LA, gravelpad (met rechts water en de spoorlijn en links de achterkant van de tuinen van de woningen). Negeer alle zijpaden links. RD bruggetje over. Bij eerste zijpad rechts, RA, bruggetje over, RA en onder het spoor door. Bij kruising RD, bruggetje over en direct LA, pad langs water (links). Buig met het pad mee naar rechts; bij zijpad links, LA. RD gravelpad. Aan eind RA, asfaltpad. Pad maakt slinger naar links en loopt langs water (links). Aan eind LA (rechts ingang camping 't Venhop), brug over en RD weg oversteken. Waar hoofdpad naar rechts afbuigt, RD over smaller pad. Dit gaat bruggetje over en komt uit bij een parkeerterrein.

D Scharwoude

Het kleine dorpje Scharwoude, met zo'n 500 inwoners, ligt direct onder Hoorn. (Verwarrend genoeg ligt het op flinke afstand van de dorpjes Noord- en Zuid-Scharwoude – in de buurt van Alkmaar – en heeft het daar niets mee te maken.) Ook Scharwoude ligt aan de vroegere Zuiderzee – in het roerige verleden zijn er divers dijkdoorbraken geweest. Nu ligt het er rustig bij. De (Hervormde) kerk is tot woonhuis geworden. In het schuine pannendak opzij is een flink dakterras gemaakt.

3 Halverwege de parkeerplaats LA, gravelpad. Ga bruggetje over en negeer zijpaden naar rechts en links, RD tot je bij water komt; hier LA, brug over. Pad buigt na de brug naar rechts en direct daarna LA. Gravelpad; volg dit gravelpad LA over brug en direct daarna RA langs het spoor.

D Doorlopen tot spoorwegovergang; hier LA, spoor over en RD lopen tot aan de dijk (rechts is goed trottoir), trap omhoog. De route gaat boven aan de dijk RA.

Als je de wandeling wilt inkorten, ga je hier LA en pak je de route weer op bij 4, waar je RD loopt.

Blijf het graspad over de kruin van de dijk volgen. Halverwege overstap over hek. Na vijfhonderd meter rechts onderaan de dijk horeca (Pannenkoekenhuis Ootje Konkkel) en daarachter Karperput Simaja. **E** Blijf doorlopen over de kruin tot dam met doorlaatwerk links. LA, over de dam naar de nieuw aangelegde dijk. LA en over het voetgangersdeel van het fiets/voetpad. **F** Doorlopen tot eind, LA, over dam naar de oude dijk; hier RA.

E Karperput Simaja

Bij Scharwoude ligt aan de IJsselmeerdijk de Karperput, ook genaamd de Simajaput: een drie meter diepe plas die in 1675 is ontstaan door kleiwinning voor versteviging van de dijken tussen Hoorn en Schardam (na een dijkdoorbraak bij Scharwoude).

In 1923 is de put nog flink vergroot, toen er opnieuw klei nodig was om de Zuiderzeedijk te versterken. Nu zie je, ieder op z'n eigen stek, (karper)vissers rondom de rechthoekige plas zitten, maar er zwemmen ook veel andere soorten vis in de plas. De Karperput is eigendom van de Hoornse Hengelaars Bond, is open van april tot november, van 6.00 tot 22.00 uur. Om hier een dagje te mogen hengelen, moet je lid zijn van de Bond of een dagkaart kopen. En er staat een Pannenkoekenhuis naast de Karperput: fijne horeca halverwege de wandeling! De naam 'Simaja' laat zich als volgt verklaren: de boerenfamilie die ooit op deze plek woonde, bestond uit vader Simon, moeder Maria en zoon Jacob.

F Dijkversterking Markermeerdijk

De Markermeerdijk beschermt zo'n 1,2 miljoen Noord-Hollanders tegen overstromingen. Afgelopen jaren is het waterschap (Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier) bezig geweest met een groot dijkversterkingsproject van de Markermeerdijk.

Een ingewikkeld project omdat de oude dijk lang niet overal makkelijk kon worden versterkt. Verder is de Markermeerdijk een provinciaal monument en is het Markermeer een beschermd Natura 2000-natuurgebied. Met deze natuur- en cultuurwaarden is volop rekening gehouden bij de dijkversterking. Hier zuidelijk van Hoorn is er een kilometerlange nieuwe dijk vóór de oude Markermeerdijk gelegd: de Oeverdijk. Over die nieuwe dijk is een prachtig wandel- en fietspad aangelegd. Bloemrijke natuur komt tot ontwikkeling en het nieuwe gebied is rustig, natuurlijk en zeer vogelrijk.

G Voormalig Stoomgemaal Westerkogge

Stoomgemaal Westerkogge werd gebouwd in opdracht van het toenmalige Molenbestuur van de Westerkogge. Het karakteristieke gebouw uit 1874 werd geplaatst aan de Westerdijk vlak bij de watermolens. Tevens werd er bij het gemaal een huis

gebouwd. De vier bestaande vijzelmolens die zorgden voor de bemaling van de polder Westerkogge konden de polder in natte tijden niet meer drooghouden. Het vijzelgemaal diende als ondersteuning voor de molens, die werden gehandhaafd. De stoommachine had een vermogen van 50 pk. In 1875 en in 1891 werd het gemaal nog uitgebreid. In 1936 werd het stoomgemaal vervangen door een elektrisch gemaal. Inmiddels is er al jaren een nieuw Gemaal Westerkogge gekomen, zo'n 1,5 km zuidelijker – je kwam er zojuist langs. Het oude gemaal is sinds 1988 een gemeentelijk monument; het gemaalgebouw is herbestemd tot woonhuis..

H Stadsstrand Hoorn

Aan de zuidkant van Hoorn ligt de karakteristieke Hoornse Hop (de 'kom' in het Markermeer, vroeger Zuiderzee), waar je vanaf de dijk een wijds uitzicht hebt op het Markermeer. Toen het hoogheemraadschap hier aan de gang ging met het Markermeerdijkversterkingsproject, wilde de gemeente hier graag een stadsstrand gerealiseerd hebben. En sinds voorjaar 2024 heeft Hoorn nu aan de nieuwe Oeverdijk een geweldig stadsstrand - met mooie nieuwe faciliteiten en horeca De Reuring. Twee bruggen geven toegang tot het stadsstrand.

4 Links van je het tegenwoordige Gemaal Westerkogge. Over het geasfalteerde pad (met apart voetgangersdeel) over de kruin van de dijk en RD verder over het graspad over de kruin van de dijk. Overstap over hek. Je passeert Wknp 90, RD, richting 88. Bij doorlaatwerk, links het oude gemaal Westerkogge.

G Blijf doorlopen over kruin van de dijk. Bij de fiets- en voetgangersbrug rechts, over hek en RA, brug over en dan LA, een breed geasfalteerd fiets- en voetpad met rechts het voetgangersdeel. Na twee kilometer horeca De Reuring. **H** Loop links van het gebouw over het voetpad richting het strand; voor het strand buigt het pad naar links; je steekt de weg over en gaat met een

I Schouwburg en Congrescentrum Het Park

De opvallende verzameling elementen van glas, baksteen, een hoge toneeltoeren, koperen daken in meerdere vormen, is: Schouwburg en Congrescentrum Het Park - dat hier fraai ligt aan het water van de Hoornse Hop. Het Park is theater voor professionele podiumkunsten, regionale amateurgezelschappen, concerten en feesten. Het wat grillig ogende ontwerp is van architect Max van Huut. Het is gebouwd in de jaren 2000-2004, nadat de bevolking van Hoorn zich in een heuse verkiezing in ruime meerderheid voor dit ontwerp had uitgesproken. Van Huut is van de organische architectuuropvatting; samen met Ton Alberts ontwierp hij o.a. ook het voormalige NMB-hoofdkantoor in Amsterdam-zuidoost, bekend als Het Zandkasteel.

J De Scheepsjongens van de Bontekoe

Hier aan de kademuur in Hoorn, vlakbij het Houten hoofd en de Hoofdtoren, staat de beeldengroep De Scheepsjongens van Bontekoe. Hoorn was ooit een VOC-stad. Willem IJsbrantsz Bontekoe uit Hoorn was, in het begin van de zeventiende eeuw, als schipper in dienst van de VOC. Door een onnozel ongeluk raakte zijn schip op zee in de omgeving van Sumatra in brand. En het had 350 vaten buskruit aan boord! De meeste bemanningsleden zorgden ervoor zo snel mogelijk op de sloepen van boord te gaan. Aan boord was na enige tijd het eten op; de (hongers)nood was zo hoog, dat de achtergebleven scheepsjongens door de officieren dreigden te worden opgegeten. Gelukkig kwam net op tijd land in zicht: de kust van Sumatra – de scheepsjongens bleven gespaard... In 1924 populariseerde de schrijver Johan Fabritius deze gebeurtenis in zijn gelijknamige boek.

grote boog naar rechts (stukje vlonderpad), steekt de weg over en schuin naar links brede trap omhoog, uitzichtpunt; doorlopen over gravelpad naar beneden en steek de weg over en pad buigt naar rechts, steek weer de weg over. Aan eind van stadsstrand RD en pad dat rechts van de schouwburg (gebouw met opvallende koperen koepel **I**) loopt, langs het water (rechts). Fiets/voetpad met gemarkeerde voetgangersstrook (met rechts het water) uitlopen en dan RA, voetpad langs water. Bij bankjes RD; pad naar rechts negeren. Doorlopen tot de weg.

5 Weg oversteken en RD, voetpad over dijkje met links woningen en rechts de jachthaven. Aan eind bij de brug rechts LA, links om de toren (De Hoofdtoren) en direct na de toren RA. Op de muur de Scheepsjongens van Bontekoe.

J Iets verder bij het Havenkantoor goed zicht op de buitenhaven (rechts) en de binnenhaven (links). Terug lopen en weg vervolgen (Veermanskade) langs de haven (rechts). Klapbrug over en LA, Korenmarkt. RD en aan eind LA, Grote Oost. Doorlopen tot plein (Roode Steen). Straat rechts in de hoek (Grote Noord), winkelstraat. Bij kruising met bredere straat, RA (Breed). Bij de eerste zijstraten links (met fietsparkeren er tussen) doorlopen tot zebrapad en daar LA weg oversteken; neem de weg aan de rechterkant van het (fiets) parkeren. RD lopen en je loopt op het station aan; het begin- en eindpunt van de wandeling.

LENGTE

15 km

BEGIN- EN EINDPUNT

Op de dijk bij Museummolen Schermerhorn

OPENBAAR VERVOER

Bus 129 tussen Alkmaar en Purmerend, halte Schermerdijk

PARKEREN

Parkeren aan de (secundaire) weg voor de Museummolen

HORECA

Bij de start: in de schuur van de Museummolen Schermerhorn. Na ruim 10 km 'horeca halverwege' in het centrum van Ursem

BIJZONDERHEDEN

Honden kunnen mee

SCHERMERHORN

Door en om de Schermer: de molenroute

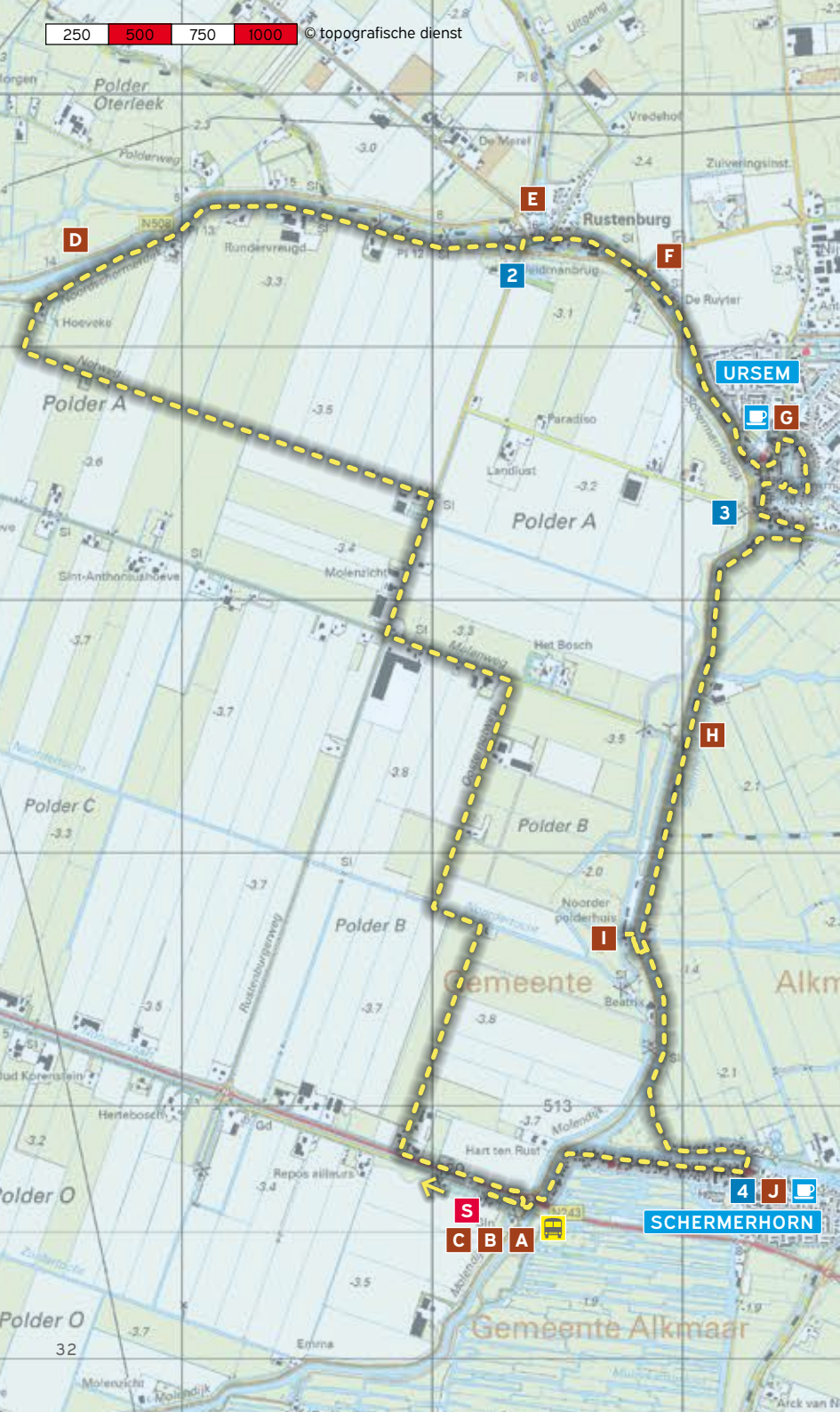
Deze wandeling gaat door en om het oostelijke deel van de Schermer – één van de grote zeventiende-eeuwse droogmakerijen in het Noorden van Holland. Je wandelt door eindeloze groene polders en langs stolpboerderijen, ringvaarten en vele molens, waaronder een te bezoeken Museummolen.

De wandeling laat je zo'n grote droogmakerij zien en ervaren: weidse groene polders, fraaie vergezichten, een enkel klein dorpje. En dat vanaf de (zeventiende-eeuwse) tekentafel ontworpen! Je bent hier in het land van de grote innovator Leeghwater.

check de meest actuele
routebeschrijving op
wandeloekpagina

A Polders en droogmakerijen

Nederland Polderland! En dat geldt bij uitstek voor het Westen van Nederland, Friesland en Groningen. Het is nauwkeurig geteld: in totaal hebben we 3.891 polders - gebieden waar in onze delta de mens het water heeft bedwongen en is gaan boeren en wonen. Met dijken, sloten en molens voor de waterafvoer en -regulering in de polder. Hele bijzondere polders zijn de grote 'droogmakerijen'. Als je kijkt naar oude kaarten van Holland, zie je een opmerkelijke gatenkaas aan grote plassen en meren. Door stormen en (westen)wind groeiden die plassen bovendien, en aten vruchtbare grond op (de 'waterwolf'). En door mensenhand werd op grote schaal veen afgeplagd en omgezet in turf, om de steden van brandstof te voorzien. Dat veen kwam bovendien in aanraking met zuurstof, met bodemdaling als gevolg.

Door die verschillende factoren werden we nog meer 'waterland' dan we toch al waren. Aan het begin van de zeventiende eeuw zijn een flink aantal van die grote plassen drooggelegd. De belangrijkste en grootste droogmakerijen in Noord- Holland zijn: de Beemster (1612), de Purmer (1622), de Wijde Wormer (1626) en de Schermer (1635).

De Gouden Eeuw was aangebroken en de Oost- en West-Indische Compagnieën werd er goed geld verdiend in en aan de koloniën. Daarnaast bleef de Oostzeehandel een belangrijke welvaarts-bron. Dat gaf de rijke stedelijke handelslieden de middelen om te investeren in de grote droogmakerijen; meestal waren dat dus private projecten. Overheden waren in het algemeen niet in positie om zo veel financiële middelen bij elkaar te brengen; Amsterdam en Alkmaar, als (rijke) uitzonderingen, hebben echter wél geïnvesteerd in de droogmakerijen.

S A B C De wandeling begint bij de Museummolen; met de molen in je rug ga je bij het bruggetje, RA, asfaltweg. Aan eind LA, fiets/voetpad links van de weg; bij rotonde oversteken en LA, richting bushalte. Na bushalte doorlopen over fietspad (rechts van de weg). Na 500 m eerste zijweg rechts, RA, Oosternotweg. Smalle asfaltweg; aan eind met weg mee naar links en bij de brug naar rechts, brug over. Asfaltweg is vanaf hier breder. Doorlopen tot eind, LA, Molenweg. Bij kruising RA, Rustenburgerweg. Na 600 m over deze weg bij eerste zijweg links, LA. Je passeert een grote stolpboerderij links; asfaltweg wordt verderop graspad. RD, dit graspad langdurig volgen. Pad wordt asfaltweg (na woning links). Weg maakt scherpe bocht naar rechts. Bij de dijk RA **D**, omhoog de dijk op. Licht slingerende weg met links water en rechts zicht op de Schermer. Je passeert drie molens (links van je).

B De Schermer

De Schermer (1635) is in de zeventiende eeuw de laatste in de rij van grote droogmakerijen – een gebied van circa 4.800 hectare. Toen Alkmaar dit project voornam, wisten ze wie ze moesten hebben! De bekendste waterbouwkundige van zijn tijd werd ingeschakeld: Jan Adriaenszoon Leeghwater – de bijnaam die familienaam werd, zegt al genoeg! Leeghwater (1575-1650) is geboren in het naburige De Rijp. De bekwame en vernuftige timmerman/molenmaker is feitelijk een ingenieur en innovator van de hoogste categorie. Hij is betrokken bij alle grote droogmakerijen in zijn tijd, en bij iedere volgende droogmakerij werd geleerd van de vorige. Kenmerkend voor de droogmakerijen is de planmatige aanpak, gericht op optimalisering van het aan te winnen land. Voor het droogmalen van de Schermer stelde Leeghwater een bestek op van 52 molens. Ook de gecompliceerde molendriegang aan de zuidkant van de Schermer (oorspronkelijk zes) – waar de wandeling begint – is onderdeel van Leeghwater's plan van aanpak. En hij hield toezicht op de bouw van de – rietgedekte en windgedreven – molens. In zijn plan deelt Leeghwater de Schermer op in veertien Afdelingen, met ieder een eigen poldermolen – zodat iedere Afdeling z'n eigen precieze waterpeilbeheersing heeft. Verder ontwerpt hij watergangen met onder-, midden- en bovenmolens, zodat er in drie trappen kan worden bemalen. Het geheel is dus een decentraal bemalingssysteem. In totaal hebben er 52 molens in de Schermer gestaan om de polder droog te malen – en te houden (tot in de twintigste eeuw). Het waterpeil ligt hier tussen 4,5 en 5 meter onder zeeniveau. Van al die molens zijn er nog elf over; zo'n twintig jaar geleden zijn die allemaal volledig gerestaureerd. Ze zijn weer draai- en maalvaardig gemaakt en kunnen in noodgeval meedoen om het water in de Schermer op peil te houden. Eén van de molens heeft een museumfunctie.

C Museummolen Schermerhorn

De wandeling begint bij de

Museum-

molen. De Museummolen is de middelste van een molendriegang net buiten Schermer-

horn; met je Museumjaarkaart is hij gratis te bezichtigen. De Museummolen vertelt het verhaal hoe we hier land maakten uit water. In 1633-1635 maalden 52 molens de Schermer droog – een uniek staaltje watermanagement uit de Gouden Eeuw. De Museummolen is één van de elf overgebleven molens. Je kan de molen van onder tot boven bekijken en zien hoe een watermolen werkt. En een idee krijgen hoe de Schermerpolder vier eeuwen geleden werd gevormd door het droogleggen van het Schermeer. Verder ervaar je hoe vroeger mensen in een poldermolen leefden en werkten. In de filmzaal draait een film die uitleg geeft over de geschiedenis van de polder en ontwikkeling van de polderbemaling. De molen draait tijdens openingstijden, tenzij weersomstandigheden of werkzaamheden dat beletten. Informatie over toegangsprijzen en openingstijden vind je op de website www.museummolen.nl. In het 'boetje' (West-Fries voor schuurtje) van de molen is horeca.

D Schermer Ringvaart

De brede sloot rondom een droogmakerij heet een ringvaart - want al dat uitgemaalde water moet afgevoerd kunnen worden. Delen van de Schermer Ringvaart zijn later opgenomen in het Noordhollands Kanaal en in het Kanaal Omval-Kolhorn. De ringvaart en de ringdijk vormden de rand van het drooggelegde binnenwater/meer. Bij een droogmakerij werd als eerste de ringvaart gegraven, bij voorkeur op het oude land. De grond werd gebruikt om aan beide zijden van de vaart dijken op te werpen. De ringvaart werd verbonden met een afvoerkanaal of afwatering die het water afvoerde naar de Zuiderzee of het IJ.

2 Bij de brug LA (Wknp 56, richting 55), (Gerard Veldman-)brug over en RA (Wknp 55, richting 57) Rustenburg. **E** Brug bij sluis over en RD (Wknp 57, richting 37). Loop door over trottoir rechts van de weg, Drechterlandse-dijk. Bij zijweg links, RD. Hier stopt trottoir, door aan linkerkant berm, waar goed te lopen is. **F** Weg maakt bocht naar rechts en verderop naar links; links woningen. Doorlopen tot voorbij de kerk (links). **G** Bij zijweg links, LA, Noorddijkerweg. Met hoofdweg mee naar links en na de bushaltes (rechts en links) bij zijweg rechts, RA, Ruijtersstraat. Weg buigt naar rechts; negeer zijwegen links. Ga brug over. Na nr. 15 (rechts), RA, voetpad. RD, bruggetje over en RA, loop met boog om kinderboerderij heen en aan de andere kant rechts bruggetje over, voetpad. Bij schuurtje links, LA tegelpad tussen woningen door. Trapje omhoog en LA, asfaltweg met aan beide zijden woningen.

E Rustenburg en Rustenburgersluis

Het Strijkmolencomplex bij Rustenburg telt drie molens. Net als alle andere molens in de Schermer worden zij beheerd door Stichting Schermer Molens. Even verderop, in Rustenburg zelf, kom je langs een pittoresk sluisje, dat ooit van groot regionaal-economisch belang was: de Rustenburgersluis. De in 1920 geopende schutsluis verbindt de ringvaart van de Schermer met die van Heerhugowaard. Zo werd destijds de vaarverbinding van en naar West-Friesland enorm verbeterd. De plannen daarvoor bestonden al jaren, maar konden pas worden uitgevoerd toen de grote suikerfabriek in Halfweg (Centrale Suiker Maatschappij) aanbood om mee te financieren. Het belang van de suikerfabriek was dat West-Friesland werd opengelegd voor grootschalige suikerbieten-teelt. Het oude waterschap Geestmerambacht regelde vervolgens de bouw van de sluis. De sluis en de brug zijn nu eigendom van Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier. De sluis is geopend voor de pleziervaart, dankzij de inzet van vrijwilligers.

F Heerhugowaard en Polder Mijzen

De grote polder waar de Schermer aan de noordkant aan grenst, is Heerhugowaard. De oorspronkelijke moeraslagune hier is ook in de zeventiende eeuw drooggemaakt. Na de Polder Heerhugowaard ga je een stuk door de Polder Mijzen die aan de oostkant aan de Schermer grenst. De Mijzen wordt ontwikkeld als natuurnetwerk met graslanden en moerassen.

G Ursem

In een van de knikken in het zuidelijke deel van de West-Friese Omringdijk ligt het kleine dorpje Ursem, met zo'n 3.000 inwoners. In het dorp en in de polder van Ursem kom je vrij veel West-Friese stolpboerderijen tegen. Ursem is al lang geen zelfstandige gemeente meer en hoort tegenwoordig tot de gemeente Koggenland. Van Rustenburg naar Ursem loop je een stuk over het Noord-Hollandpad: een langeafstandswandelpad van in totaal 284 km door heel Noord-Holland, van Texel tot het Gooi.

3 Aan eind LA, Walingsdijk. Bij eerste zijweg rechts, RA (Wknp 31, richting 47). Steile brug over en na de brug RA, smalle asfaltweg (Wknp 47, richting 14). Er kan over de kruin van de dijk gewandeld worden, maar als het groen te hoog staat, kun je ook over de lager gelegen (rustige) asfaltweg wandelen,

zo'n 2 km lang. **H** Waar de asfaltweg weer over de kruin van de dijk loopt (en langs een woning links gaat), zie je een voetgangersbrug. Ga bruggetje over (boven goed zicht op molens links) en RA; doorlopen tot ingangshek links. **I** Loop terug naar voetgangersbrug, bruggetje over en na het bruggetje RA, weg over dijk vervolgen. Bij bankje rechts, goed zicht op 'Het Lage Landje'. Weg buigt naar links, Schermerhorn. **J** Aan eind RA, brug over. Tegenover ingang kerk, het witte Regthuysje.

H Land van Leeghwater; Nationaal Landschap Laag Holland

Het toenmalige ministerie van VROM wees in 2004 twintig Nationale Landschappen aan in Nederland, waaronder Laag Holland. Met de bedoeling om de bijzondere cultuurhistorische, natuurlijke en landschappelijke kwaliteiten van deze landschappen beter te beschermen en te bewaren. Helaas heeft een volgende regering – in het bijzonder staatssecretaris Bleeker – in 2011 een einde gemaakt aan dit beleid. Nationaal Landschap Laag Holland wordt nu in stand gehouden door de Provincie Noord-Holland, gemeenten, het waterschap, en boeren – en natuurorganisaties. Laag Holland is ruwweg het (oer-Hollandse veenweide)gebied tussen de steden Amsterdam, Zaanstad, Alkmaar, Hoorn en Purmerend. Het ‘Land van Leeghwater’ is een (noord-westelijk gelegen) onderdeel van Laag Holland, dat vooral gepromoot wordt door het naburige Alkmaar. De belangrijkste elementen van het Land van Leeghwater zijn: de Schermer met zijn molens, de dorpen Graft en De Rijp (met hun walvisvaardershistorie), en de Eilandspolder.

I Noorderpolderhuis

Het bestuur van droogmakerij De Schermer vergaderde van oudsher in het Noorderpolderhuis, gelegen aan de dijk ten noorden van Schermerhorn. Het waterschapshuis is nu van de opvolger, Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier, die het terecht kwalificeert als een 'parel in het landschap', en er zijn formele ontvangsten organiseert. Het pand is een Rijksmonument. Op Open Monumentendag wordt het publiekelijk opengesteld. Het Noorderpolderhuis is van zeventiende-eeuwse origine. Het is oorspronkelijk gebouwd als dienstwoning voor de molentimmerbaas. Later is het huis door het polderbestuur gekocht om er z'n vergaderingen te kunnen houden. Toen is er een Herenkamer aangebouwd, om te kunnen vergaderen 'op stand' en ook het jaarlijkse schouwmaal te kunnen houden. De Herenkamer is chic ingericht met een mooie schouw. Naast het huis staat de timmerschuur waar het onderhoud aan de molens plaatsvond.

J Schermerhorn

Het kleine Schermerhorn – zo'n 1.260 inwoners en tegenwoordig vallend onder Alkmaar – is gelegen in wat ooit het Schermereiland was. Het dorp heeft zelfs een maritiem verleden van vissers en walvisjagers – want had ooit een verbinding met de Zuiderzee. Daar kwam een einde aan met de droogmaking van het Schermeer. De Grote Kerk is soms open, dan beslist even bezoeken! De kerk getuigt van een rijk (zeevaart-)verleden. Aan de kant van de ringvaart zie je aan de achterkant van de huizen nog een enkele voormalige palingrokerij. In Schermerhorn passeer je – op Westeinde 1 – het kleine Regthuysje (anno 1776) – een Rijksmonument. Tot 1880 werd hier recht gesproken over de dorpelingen; de rechtspraak was gebaseerd op het oude (West-)Friese recht: leken deden mee aan de rechtspraak (want de Friezen waren vrij; ze vielen niet onder een Graaf of Heer). De rechtszaken gingen bijv. over diefstal, burenruzies, erfenissen of schulden – relatief kleine zaken dus. Na 1880 kreeg heel Nederland kantongerechten (voor relatief kleine zaken) en één rechtssysteem. Het Regthuysje hier is toen woonhuis geworden. De huidige bewoners hebben, met hulp van vele vrijwilligers uit het dorp, in 2022 het pand in oude staat gerestaureerd. 's Zondags is het te bezichtigen. Het pand heeft bovenin een fraaie gevelsteen, die het Bijbelverhaal van het Salomonsoordeel verbeeldt – een verhaal dat staat voor rechtvaardigheidsgevoel. Je kan Vriend van 't Regthuysje worden; de Vriendenvereniging beheert ook een website: www.regthuysje.nl

4 Direct na de kerktoeren RA, straat met aan beide zijden woningen tot brug. Vóór brug LA, Zwartedijk. Aan eind bij doorgaande weg, RA, brug over en bij de rotonde LA, doorgaande weg oversteken en RA, Noordervaart: weg parallel aan doorgaande weg terug naar de Museummolen; het begin- en eindpunt van de wandeling.

LENGTE

16 km

BEGIN- EN EINDPUNT

NS-station Purmerend
Weidevenne

OPENBAAR VERVOER

 NS-station Purmerend
Weidevenne (halte aan de
spoorlijn van Zaandam naar
Hoorn)

PARKEREN

 Parkeren kan voor
het station, of op de gratis
parkeerplaatsen boven het
winkelcentrum Weidevenne

HORECA

 kort na de start:
Leckers, Van Damplein,
Winkelcentrum. Verder na
5 km in het centrum van
Ipendam

BIJZONDERHEDEN

Honden kunnen mee

PURMEREND- WEIDEVENNE

Naar Waterland en Het Twiske

Vanuit een mooie nieuwbouwwijk aan de (zuidwestelijke) rand van Purmerend ga je de water- en vogelrijke poldernatuur in van het Waterland, de Purmer, het IJperveld en het Twiske. En wat een fraaie poldernatuur!

Ooit bruusk doorsneden door de aanleg van het Noordhollands Kanaal. Maar dit rustige, vriendelijke kanaal is twee eeuwen later een integraal onderdeel van het poldertafereel; het kleine tochtje met de veerpont over het kanaal is een fijn rustmoment.

check de meest actuele
routebeschrijving op
wandeloekpagina

© topografische dienst

S Start van de wandeling is bij station Purmerend Weidevenne **A** aan de zijde met het parkeerterrein (zijde van perron 2). Ga met je rug naar het station staan en ga RD (parkeerterrein aan je rechterhand), steek bij het zebrapad weg over, RD, links van je ligt een fietspad, met daarnaast water en aan de overkant van het water winkelcentrum Weidevenne (in het winkelcentrum is horeca). Blijf RD lopen over het trottoir. Bij de kruising met verkeerslichten, steek je RA via het zebrapad over en dan LA via een zebrapad nog een keer over. Aan de overkant direct RA, trottoir met links fietspad. Pad buigt naar links en je gaat een bruggetje over. Loop verder over het fietspad (Riksjapad), met links water. Doorgaande weg (Gangeslaan) oversteken en weg vervolgen over fietspad (Riksjapad). Na bruggetje bij kruising RD en met fietspad bij kanaal meebuigen naar rechts. **B** Doorlopen tot de Nelson Mandelabrug. Vóór de brug RA, fietspad (Mandelapad) en bij het talud LA, graspad steil omhoog. Boven LA, brug over. Doorlopen over fietspad naar beneden; dat draait naar links en daar steek je de weg over, RA Linnaeuspad (fietspad).

A Purmerend Weidevenne

Aan de westkant van Purmerend, tegen het Noordhollands Kanaal, is afgelopen twintig jaar de Vinex-wijk Weidevenne gerealiseerd. De wijk bestaat hoofdzakelijk uit laag-

bouw en heeft bijna 20.000 inwoners. Sinds 2007 beschikt Weidevenne ook over een eigen treinstation, waar de sprinter vanuit Hoorn richting Zaandam en Schiphol stopt. Vlakbij het station is een winkelcentrum met supermarkten en horeca. De naam van de wijk is een combinatie van 'weide', van weidegebied, en 'ven', van perceel land. Het gebied werd als gevolg van de ligging van de spoorbaan en de Laan der Continenten opgedeeld in vier kwadranten. Uitgangspunt voor de invulling was om elk kwadrant een eigen karakter te geven zonder de samenhang uit het oog te verliezen. De kwadranten kregen elk de naam van een werelddeel. Onze wandeling start op het Abel Tasmanplein (werelddeel Australië) en gaat daarna door het Azië-kwadrant, met namen als Gangeslaan en Riksjapad.

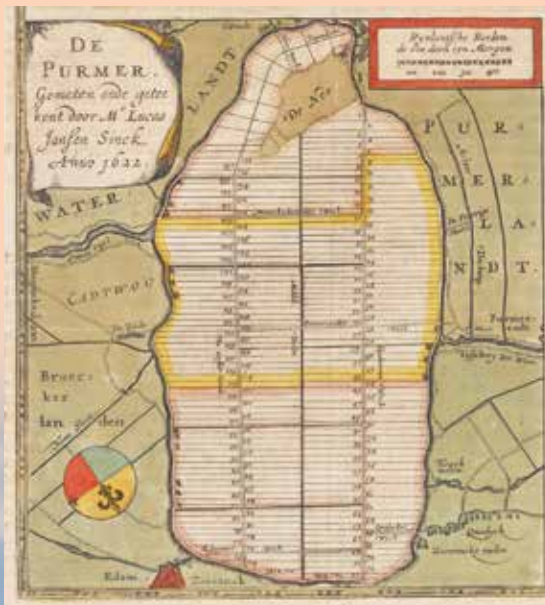
B Noordhollands Kanaal

Al in de zeventiende eeuw nam de bevaarbaarheid van de Zuiderzee voor de zeescheepvaart naar Amsterdam af. Met name de ondiepte bij Pampus en de doorgang door het IJ werden steeds problematischer: havenstad Amsterdam dreigde z'n verbinding met zee te verliezen! (En concurrent Rotterdam - met ook een verzandingsprobleem! - was 'opkomend'; 010 - 020 speelde toen al! - de telefoon moest nota bene nog uitgevonden worden...) Er moest wat gebeuren om Amsterdam op zee aangesloten te houden. Op initiatief van de ambitieuze nieuwe Koning Willem I werd daarom tussen 1819-1824 van Amsterdam tot Den Helder het, ongeveer tachtig kilometer lange, Noordhollands Kanaal gegraven. Dat gebeurde met de hand en de spade - door slecht betaalde en ongeschoolde poldermannen, één en ander onder leiding van de fameuze waterbouwkundige Jan Blanken. Het Kanaal werd bekroond met de Willem I-Sluis, tegenover het Centraal Station in Amsterdam.

Het Kanaal heeft maar betrekkelijk kort dienst gedaan, met name omdat de schepen steeds groter werden. In 1876 kwam het Noorzeekanaal tussen Amsterdam en IJmuiden gereed: breder, dieper en aanzienlijk korter dan het Noordhollands Kanaal. Het Kanaal heeft sindsdien voornamelijk nog een functie in de waterhuishouding van Noord-Holland.

2 Aan eind bij het water RA **C**, brug onderdoor. Volg het voetpad (direct rechts van het fietspad) over het dijkje. **D** Na 2,2 km loop je IJpendam in. Smalle weg uitlopen tot eind, RA (Wknp 72, richting 10). Bij het stenen boogbruggetje (G. v/d Meer-Brug) LA, bruggetje over. Direct na bruggetje naar rechts meebuigen met gravelpad. Doorlopen over gravelpad. Ga bruggetje over en bij het pleintje links aanhouden, en loop voor de ingang van de kerk langs. **E** Bij de kerk RA, Kerkstraat. Bij pleintje schuin rechts weg in (horeca direct aan je linkerhand). Loop door naar de veerpont. Je steekt de N235 over bij de verkeerslichten.

C Purmer en Purmerringvaart

Vroeger was met name het noorden

van Holland één grote 'gatenkaas' met veel grote en groeiende meren, plassen en moerassen. De Purmer, Schermer en Beemster waren ooit heuse binnenzeeën: grote meren, met open verbindingen naar de (Zuider-)zee. Omdat de Hollandse bevolking in omvang groeide, en de arealen

bouwland eerder afnamen en bedreigd werden, door oeverafslag, werd de noodzaak steeds groter om die grote watergebieden te gaan droogmalen. De grote binnenmeren zorgden bovendien voor veel wateroverlast en onveiligheid. De Purmer is drooggemalen van 1618 – 1622. De inpoldering van zo'n grote binnenzee was in die tijd een echt huzarenstukje, ook de financiering ervan – die kwam in het algemeen van rijke Amsterdamse kooplieden en regenten. Na de inpoldering werden er voor deze investeerders negentien buitenplaatsen in de polder gebouwd, waaronder Slot Ilpenstein. Die zijn ondertussen allemaal verdwenen. Een stukje van de hedendaagse Purmer is verstedelijkt door de komst en groei van Purmerend, maar voor het overige is de Purmer nog een echt landbouwgebied. Om zo'n grote inpoldering ligt een zogenaamde ringvaart; de wandeling gaat een stuk langs de Purmerringvaart.

D Veendijkversterking

In 2010 wees de Hoge Raad het zogenaamde 'Wilnisser Veendijk- arrest'. In de zomer van 2003 was in het Utrechtse dorpje Wilnis volkomen plotseling de veendijk bezweken - wat een flinke schade veroorzaakte (aan auto's en huizen) in een aangrenzende woonwijk. In het HR-arrest werd het betreffende waterschap vrijgesproken van nalatigheid, maar tegelijkertijd weten waterschappen sinds die gebeurtenis dat ze bij langdurige zomerse droogte verdacht moeten zijn op scheuren in de veendijken, en daarop moeten inspecteren – want een volgende keer komen ze er niet mee weg!

In dat kader moest het waterschap (Hollands Noorderkwartier) constateren dat de boezemkade hier langs het Oudelandsdijkje in Purmerend en het Molenpad bij Ilpendam niet meer stabiel genoeg was. Daarom heeft het hier in 2025 een groot project van dijkverzwaring en -verbetering uitgevoerd. Over een totale lengte van vier kilometer is het fietspad verbreed en is er ruimte ontstaan voor een apart voetpad. Ha!.. - dat vinden wij wandelaars fijn!

E IJpendam

IJpendam is al in de twaalfde eeuw ontstaan, toen een dam werd gelegd in het riviertje De IJp. Het is altijd een klein dorp gebleven en heeft nog geen 2.000 inwoners. Boven IJpendam ligt de polder de Vurige Staart – een naam die verwijst naar de gevreesde veeziekte miltvuur die hier in het verleden vaak de kop op stak. Op de heenweg hebben we vanaf Purmerend over de Oostdijk van deze polder gelopen. Bij IJpendam neem je de veerpont (tussen IJpendam en Landsmeer) over het Noordhollands Kanaal. De huidige, moderne, veerpont heeft een lange geschiedenis die teruggaat tot 1827, toen het kanaal in gebruik werd genomen. Het is een kabelpont, aangedreven door

een elektromotor die op de oever staat en de kabel laat ronddraaien waar de pont zich aan vastklemt. De veerpont is eigendom van de gemeente Landsmeer en wordt verpacht.

3 Steek met veerpont (kosten 1 euro per persoon; kan contant) het Noordhollands Kanaal over. Na de

oversteek RD (Wknp 28, richting 19; groene pijltjes). Eerst een stuk asfaltweg waar ook nog auto's mogen rijden, daarna een flink stuk fietspad en aan het

eind weer een stukje waar ook auto's mogen rijden (totaal 2,9 km). **F** Aan eind bij doorgaande weg, RA over fietspad. **G** Brug over en bij zijweg links, LA, fietspad rechts van de weg. Na brug (Wknp 19, richting 18) en waar fietspad naar rechts afbuigt, LA, weg oversteken en voetpad nemen, volg gele pijltjes. **H** Pad buigt naar rechts en gaat door bos. Bij fietspad RD, negeer zijpad. Bij asfaltweg, RA, weg oversteken en RD, voetpad. Verderop RD (Wknp 18, richting 3). Asfaltpad oversteken, links van je speeltoestellen.

F Waterland

Open ruimte en vlak land: dat zijn de hoofdkenmerken van dit Oer-Hollandse landschap in dit deel van Noord-Holland: Waterland. In de kleine dorpjes kom je nog prachtige houten huizen tegen en oude bruggetjes. Dat had een goede reden: zwaardere constructies waren niet houdbaar op de zompige veenbodem. Bovendien waren de gemeenschappen arm. Waterland is een paradijs voor vele vogels. Het is het belangrijkste broedgebied voor weidevogels in Europa. Je komt hier kieviten, tureluurs en grutto's tegen. In de winter strijken hier tienduizenden goudplevieren en smienten neer voor een stop tijdens hun trek.

G Ilperveld en Den Ijp

Voor je in Den Ijp komt, gaat de wandeling langs het Ilperveld:

een uitgestrekt, stil en fraai watergebied met eilanden van trilveen. Het is een voormalig brak veenweidegebied, met talloze sloten, vaarten en rietkragen. Dit kwetsbare natuurgebied is in beheer bij Landschap Noord-Holland. Westelijk van het Ilperveld, en direct grenzend aan Het Twiske, ligt het 'dorp' Den Ijp, dat nog geen duizend inwoners telt en feitelijk een lintbebouwing is over meer dan drie kilometer. De bebouwing van Den Ijp loopt aan de zuidkant over in het dorp Landsmeer en aan de noordkant in Purmerland. Aan de westkant van Den Ijp ligt het natuur- en recreatiegebied Het Twiske met de Stootersplas.

4 RD (Wknp 3, richting 20, kleur rood); je volgt nu een stukje Trekvogelpad (wit-rode markering). Pad gaat met grote boog rechtsom langs het Nieuwe Twiske. Pad gaat over op smalle brug links en buigt dan naar rechts. Na de dam en bij de T-splitsing verlaat je de gemarkeerde route (Trekvogelpad en

knooppunten) en ga je RA. Bij het fietspad LA; doorlopen over fietspad. Na een veerooster RA; je verlaat Het Twiske en direct LA, fietspad (groene pijltje). Voor de asfaltweg LA, fietspad links van de weg (groene pijltje). Je maakt bocht naar rechts en steekt de weg over en RD fietspad. Bij de spoorlijn buigt het fietspad naar rechts **I** en loopt er een stuk parallel aan het spoor. Aan eind bij weg (links spoorwegovergang) RA (Wknp 61, richting 62, kleur blauw). Asfaltweg maakt slinger naar rechts en bij zijweg links; daar ga je LA. Fietspad RD (Wknp 62, richting 63). **J** Fietspad maakt aantal slingers.

5 Bij bruggetje links, LA (Wknp 63, richting 32), brug over en direct na brug RA smal gravelpad dat naar links afbuigt. Pad loopt over speelplaats en dan bruggetje over. Aan eind bij de huizen RA, en eerst zijweg links, LA. Straat uitlopen tot doorgaande weg. Rechterrijbaan oversteken en dan RA, gravelpad door middenberm. Bij fiets/voetpad LA, linkerbaan oversteken en dan bij fietspad bruggetje over. Fietspad uitlopen steeds RD; je loopt nu over de oude weg tussen Purmerland en Purmerend. Je ziet tussen de nieuwbouw nog wat van de oorspronkelijke bebouwing. Steeds RD en je loopt aan tegen het station (rechts); het begin- en eindpunt van de wandeling.

H Natuur- en recreatiegebied Het Twiske

Tussen de Zaanstreek en Waterland ligt het natuur- recreatiegebied Het Twiske. Het Twiske is 650 hectare groot, bestaat voor een derde uit water, en is genoemd naar het oorspronkelijke veenriviervtje. In 1942 is hier het laagveenmoeras drooggelegd, maar door de zoute kwel werd het gebied niet geschikt voor landbouw. De Stootersplas ontstond in de tweede helft van de jaren zestig door zandwinning ten behoeve van de Coentunnelweg iets verderop. In de jaren zeventig is Het Twiske ingericht als natuur- en recreatiegebied. Verder is het een belangrijk vogelgebied. Op grond van de hoge natuurwaarden en bijzondere flora en fauna maakt Het Twiske onderdeel uit van een beschermd Natura 2000-gebied (waar ook het Ilperveld deel van uitmaakt).

I De Paterspoel en de Gedenksteen Suzannasluis

Je wandeltraject loopt dwars over het uitgestrekte IJperveld. Het is het enige pad in dit gebied, want het IJperveld is een eilandenrijk met honderden sloten en eilandjes. Je komt een informatiepaneel tegen dat het verhaal vertelt van de heldhaftige boer Klein Paterke – zo genoemd vanwege z'n gedrongen gestalte – die een geuzendaad verrichtte (door zwaar bewapende Spaanse soldaten te laten verdrinken!) aan het begin van de Tachtigjarige Oorlog (1568-1648). Bij het informatiepaneel ligt ook een Gedenksteen ter herinnering aan de voormalige Suzannasluis hier. De Suzannasluis was ooit belangrijk, maar verloor al functie toen de Wijdewormer in 1626 werd drooggelegd.

J Groengebied Purmerend

Het veenweidegebied direct onder Purmerend Weidevenne wordt aangeduid als: Groengebied Purmerend. Het bestaat uit bloemrijk grasland en weiland. De bruggen bieden mooie vergezichten over het uitgestrekte landschap. De gemeente stimuleert het ook voor de eigen bewoners om hier te recreëren, waaronder te wandelen over de onverharde laarzenpaden.

AMSTERDAM- NOORD

Tuindorp Nieuwen- dam, Durgerdam en Waterland

LENGTE

15 km
wandeling is in te korten
door halverwege het
'vierkantje' rond natuur-
gebied het Blauwe Hoofd
in Waterland over te slaan.
In de periode 15 maart –
15 juni zal dat ook moeten
vanwege het broedseizoen.

BEGIN- EN EINDPUNT

Noordplein, Amsterdam-
Noord

OPENBAAR VERVOER

Metrostation Amster-
dam-Noord (halte Noord-
Zuidlijn)

PARKEREN

Parkeren: Betaald P+R
Amsterdam-Noord, het
grote parkeerterreinen bij
het metrostation. Na 10 uur
is het dagtarief 6 euro; in
weekenden en op feest-
dagen geldt ongeacht het
begintijdstip het dagtarief
van 6 euro.

HORECA

Bij de start op het
stationsplein zijn meer-
dere horecagelegenheden.
Halverwege, na ca. 9 km, in
Durgerdam

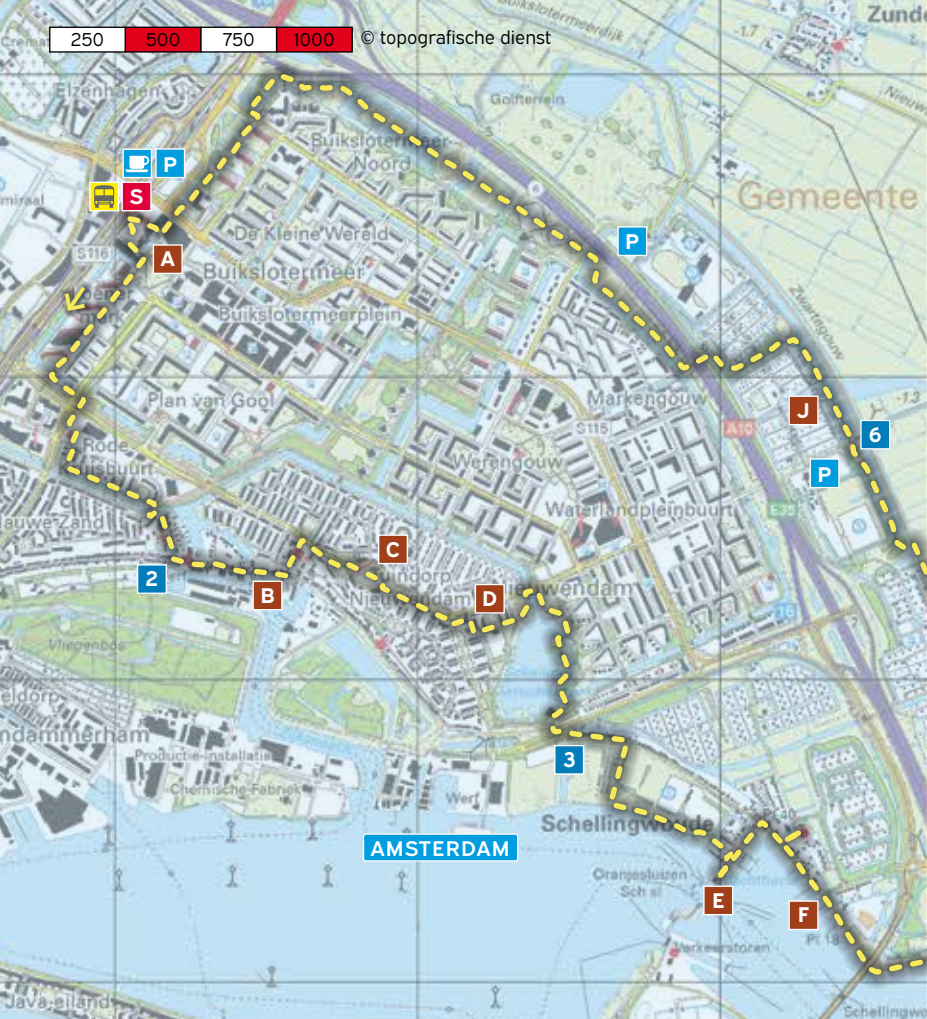
BIJZONDERHEDEN

Honden kunnen mee,
behalve in Waterland,
het Blauwe Hoofd

Op deze wandeling vanuit Amsterdam-Noord
kom je langs de (zuidelijke) grens van het
waterschap. Nadat je het bijzondere Tuindorp
Nieuwendam hebt gedaan, wandel je over de
Nieuwendammerdijk: een oude dijk die het
gebied boven het IJ moest beschermen tegen het
water, en die je en passant prachtig zicht biedt
op het 'grote' Amsterdam aan de andere kant
van het IJ. Op het tweede deel van de wandeling
ga je naar het pittoreske Durgerdam, een oud
Zuiderzeeplaatsje, en daarna langs de groene
polders van Waterland.

check de meest actuele
routebeschrijving op
wandeloekpagina

S Beginpunt is het plein naast het metrostation met bomen met zitbankjes er rondom. Loop schuin rechts over het plein (Noordplein) en verlaat het door de doorgang met links het (zwarte) kantoor van stadsdeel Amsterdam-Noord en rechts woningen. **A** Ga brug over en na de brug RA. Volg het voetpad rechts van fietspad, RD (500 meter) en na fiets/voetgangersbrug (en vóór onderdoorgang) LA, voetpad links van fietspad, na onderdoorgang, RA en door onderdoorgang. Trottoir rechts van fietspad, boven bij trap links, LA naar boven. Eerste zijpad rechts, RA, tegelpad. Weg oversteken en RD, W.J. Knoopstraat. Aan eind trapje omhoog en LA, doorlopen over tegelpad (met rechts water) tot brug rechts, RA, brug over en direct na de brug LA trap af en LA, smalle weg die bocht maakt naar rechts, RD. Weg loopt iets omhoog; aan eind LA, Nieuwendammerdijk. **B**

A Amsterdam-Noord

Aan het begin van de twintigste eeuw was Amsterdam zozeer tegen z'n grenzen gegroeid dat de sprong over het IJ werd gemaakt. De stad kocht in 1906 grond aan in wat toen nog Nieuwendam was, voor (scheepsbouw)industrie-uitbreiding. En vervolgens kwamen er ook woonwijken in 'Noord'. Tegenwoordig wonen er meer dan 100.000 Amsterdammers in stadsdeel Amsterdam-Noord en wordt Noord zelfs een beetje *trendy*. Voor de bereikbaarheid van Amsterdam-Noord waren vroeger vooral de pontverbindingen over het IJ belangrijk; maar sinds de opening van de Noord-Zuid-metrolijn (Metrolijn 52) in 2018 is 'Noord' ook op de metro aangesloten. Nieuwendam was van oudsher een dorpje waar schepenbouwers woonden die in de nabijgelegen werven werkten;

zij worden herdacht in het beeld van de Scheepstimmerman, aan de Purmerweg/ Enkhuizerplein.

B Nieuwendammerdijk

De Nieuwendammerdijk is het bijna twee kilometer lange gedeelte van de Waterlandse Zeedijk dat in het voormalige dorpje Nieuwendam ligt. Nieuwendam lag ooit als een lintbebouwing langs de dijk. In de dijk ligt een oude sluis: de Nieuwendammersluis – een historische schutsluis. Aan het eind gaat de Nieuwendammerdijk over in de Schellingwouderdijk. Op de dijk kom je de oude groene kilometerpaaltjes tegen van de Noorder IJ- en Zeedijk; die zijn daar nog geplaatst door de samenwerkende waterschappen die vroeger de dijk in beheer hadden. Noorder IJ- en Zeedijk is al lang geleden opgegaan in een voorganger van Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier.

2 Doorlopen over de slingerende dijk. Je passeert de Nieuwendammersluis met ernaast horeca. RD, na nr. 333 LA, smal pad dijk af, Kerkepad. Beneden RD; je passeert rechts de Nieuwendammerkerk. Bij doorgaande weg RA en RD over trottoir. Bij plantsoentje RD, voetpad rechts van fietspad. Je passeert een viskraam aan je rechterhand. Bij zebrapad LA, tot middenberm en daar RA, oversteken en grote plantsoen inlopen. **C** RD plantsoen uit en voor de par-

keerplaatsen RA, weg oversteken en LA, trottoir rechts van fietspad, Purmerweg. Waar de doorgaande weg naar links buigt, RD, zijweg oversteken en kleine plantsoen inlopen. Rechts gedenkstenen

C Tuindorp Nieuwendam

Tuindorp Nieuwendam (zo'n 3.500 inwoners) is één van de Amsterdamse tuindorpen - die te danken zijn aan de vooruitstrevende wethouders van een eeuw geleden, die de grote (kwantitatieve en kwalitatieve) woningnood in de grote steden aanpakten. Ze werden geïnspireerd door de ideeën over tuinsteden van de Engelsman Ebenezer Howard over een betere en meer menswaardige leefomgeving voor arbeiders en hun gezinnen. Tuindorp Nieuwendam is aangelegd tussen 1924 en 1934 en wordt beschouwd als een van de mooiste in z'n soort. Het tuindorp is gebouwd in de stijl - landelijke variant - van de Amsterdamse School. Een deel van het tuindorp is nu Rijksmonument. Destijds was van belang dat de grond hier nog goedkoop was; daardoor hoefde er niet hoog gebouwd te worden. Zo konden de principes van de uit Engeland overgewaaid tuindorpgedachte in praktijk worden gebracht op de sociale woningbouw hier: licht, ruimte, groen en goede woningen - dat zou de productiviteit van de arbeiders ten goede komen. Het tuindorp hier is uitgewerkt in de vorm van: laagbouw met hoven en poortjes, houtbetimmering aan de buitengevel, kleine ramen en klimopgroen - lekker 'dorps' dus!

voor de slachtoffers van de Tweede Wereldoorlog. RD en bij woningen RA, Oosthuizenstraat, en aan eind LA, Monnikendammerplantsoen. RD lopen tot aan water, LA **D** voetpad. Bij doorgaande weg RA en eerste voetpad rechts, RA (je loopt om het water heen) (Wknp 30, richting 75). Ga steeds RA; je gaat viermaal een bruggetje over. Bij een gebouwtje (gemaal voor de Schellingwouderbreek) LA voetpad (naar boven); je steekt de weg over en maakt een bocht (met fietspad mee) naar links en RA, smal fiets/voetpad. Boven op de dijk LA met links woningen, Schellingwouderdijk.

D Schellingwouderbreek

In 1960 is hier rond de Schellingwouderbreek het aardige park aangelegd waar je doorheen wandelt. De Schellingwouderbreek is ontstaan na de Allerheiligenvloed in de nacht van 1 op 2 november 1570, één van de zwaarste stormrampen die Nederland ooit heeft getroffen (zelfs bij de Watersnoodramp van 1953 kwam het water minder hoog). De Waterlandse Zeedijk brak door – en de Schellingwouderbreek, nu een vriendelijke plas, is daar het blijvende resultaat van. Een watersnoodramp was en is natuurlijk een natuurramp, maar de catastrofale gevolgen waren mede zo groot doordat in 1568 de Tachtigjarige Oorlog was uitgebroken, en er hier in Waterland bij de dijken veel grond was afgegraven om schansen te kunnen maken tegen aanvallen vanaf de Zuiderzee. Dus: ja, de Allerheiligenvloed was een natuurramp – maar dijken vergen ook aanhoudend en goed onderhoud – (al dan niet gebrekkelijk) mensenwerk doet er dus ook alles toe! De Vrienden van het Schellingwouderbreekpark hebben in 2020 een gedenkteken geplaatst aan de Volendammerweg, dat, 450 jaar later, verwijst naar de ontstaansgeschiedenis van de breek.

3 Loop door over de dijk en ga bij nr. 139 RA, graspad dijk af en rechts langs sportvelden. Aan eind bij water LA, (rechts Binnen-IJ) doorlopen en met trekpontje sloot oversteken. RD en naar de kruin van de dijk, RA en doorlopen tot uitzichtpunt van de Oranjesluizen. **E** Omkeren en over de dijk teruglopen. Aan eind bij de woningen RA; blijf over de dijk lopen, na 250 meter, gravelpad over de kruin van de dijk. **F** Pad gaat onder de Schellingwouderbrug door. Bij de ingang van de Zeeburgertunnel even naar beneden, viaduct van de A10 onderdoor en dan naar boven gravelpad over de kruin vervolgen (Wknp 26, richting 97).

E Oranjesluizen

De Oranjesluizen (sinds 1872) zijn een complex van schutsluizen in het IJ. Ze vormen de grens tussen het Binnen-IJ en het Buiten-IJ en dragen bij aan het op peil houden van de waterhoogte in het Noordzeekanaal. Het complex bestaat uit drie kleinere sluizen voor kleine beroepsvaart en pleziervaart, een grote sluis voor de binnenvaart, een inlaat en een vispassage. Jaarlijks passeren ongeveer 120.000 schepen door de sluizen, min of meer gelijk verdeeld over beroeps- en recreatievaart. Verderop ligt de Zeeburgertunnel: hier gaat snelweg A10 onder het Buiten-IJ door.

F Binnen-IJ en Buiten-IJ

Het IJ is oorspronkelijk een uitloper van de Zuiderzee en betekent 'water' (net als: Ee of Aa). Bij storm kon het IJ zeer onstuimig worden en daarom werden er eeuwen geleden al dijken rond het IJ aangelegd. Met de komst van het Noordzeekanaal in 1876 kwamen de Oranjesluizen in het IJ; sindsdien is er sprake van een Binnen-IJ en een Buiten-IJ. Het Buiten-IJ sluit oostelijk aan op het IJmeer en Markermeer. Het IJ voert overtollig water uit de provincies Noord-Holland en Utrecht via de sluizen van IJmuiden naar de Noordzee. Het IJ draagt tevens bij aan de drinkwatervoorziening van meer dan 1 miljoen Nederlanders, omdat het in verbinding staat met het Markermeer en deels het IJsselmeer. Het IJsselmeer is het grootste zoetwaterbekken van Nederland.

4 Voor ingekorte variant bij Wknp 26 LA (richting 99), dijk af en weg oversteken naar fietspad en RA fietspad op. Iets verderop LA, fietspad. (verder bij **5**)

Bij volledige route: blijf over de kruin van de dijk lopen tot aan Durgerdam. Loop door over de Durgerdammerdijk tot aan het beige gebouw met torentje. **G** Hier omkeren en teruglopen tot nr. 79 en daar RA naar beneden, klapbrug over en langs de dorpskerk. Door hek van sportvelden en na woning links LA (volg wit-rode

markering), graspad met sloot links. Bij bruggetje LA **H**, bruggetje over en graspad afgewisseld door vlonderpad uitlopen tot aan weg met fietspad. Hier RA, over fietspad. Doorlopen tot fietspad rechts; hier RA.

G Durgerdam

Aan de rand van Waterland en aan de voormalige Zuiderzee ligt het dijkdorpje Durgerdam, één van de dijkdorpen aan het IJ. Het vroegere vissersdorpje valt tegenwoordig ook onder de gemeente Amsterdam, maar je bent hier wel in een heel andere wereld! Het dorp, met bijna allemaal houten huizen, heeft de status van een beschermd dorpsgezicht. De blikvanger die al eeuwenlang de skyline van Durgerdam bepaalt, is de 'Kapel'. Het huidige, grotendeels houten, gebouw is in 1687 gebouwd, na een grote brand waarbij bijna alle huizen op de dijk in Durgerdam in vlammen opgingen. De Kapel heeft een bewogen geschiedenis: van oorsprong was het een Rooms-Katholieke Kerk, en later achtereenvolgens: Raadhuis, school, en veldwachterswoning annex politiebureau. Tegenwoordig wordt de Kapel particulier bewoond; vanuit de woonkamer hebben de bewoners een panoramisch uitzicht naar alle zijden over Durgerdam en het IJsselmeer.

H Het Blauwe Hoofd

Aan het Buiten-IJ, in de zuidoosthoek van Waterland, en net onder Durgerdam, is het natuurgebiedje het Blauwe Hoofd afgezonderd. Het Blauwe Hoofd is in beheer van Landschap Noord-Holland. In het Blauwe Hoofd geldt broedseizoen van 15 maart tot 15 juni – dan moet je dit stukje van de wandeling overslaan. En honden mogen niet mee in het Blauwe Hoofd.

5 Eerst stuk doorlopen over fietspad, na bocht naar links, graspad langs sloot (rechts) nemen. Bij versmalling klein stuk over fietspad en daarna graspad rechts (langs sloot). Bij doorgaande weg, oversteken en RD gravelpad rechts van fietspad. Na brug RD (Wknp 99, richting 15; paarse pijltjes). **1** Doorlopen over gravelpad tot tweede voetgangersbrug links, de eerste zonder afsluithek. Hier LA, bruggetje over. Direct RA, graspad, verderop weer RA (rood, paarse pijltjes volgen) tot aan kruising met fietspad.

6 Bij fietspad RD (Wknp 15, richting 40, paarse pijltje). Je loopt over een graspad met links de huisjes op het tuinpark. **J** Je gaat een bruggetje over en het graspad buigt naar links. Pad kruist een klinkerweg en RD

asfaltpad. Buigt verderop naar rechts. Eerste pad links, LA bruggetje over en RD onder het viaduct door. Na het viaduct RA gravelpad. Dit pad blijven volgen, negeren zijpaden, bruggetje over. Je steekt een weg met aan beide kanten fietspaden over en RD. Je loopt hier dwars door een bijzonder vormgegeven volkstuintencomplex. Halverwege passeer je Wknp 40, RD richting 41. Aan eind van volkstuintencomplex, trap af en RD, gravelpad (richting de heuvel). Aan de voet van de heuvel Wknp 41. Bij de heuvel (Sterrenheuvel) kun je links om de heuvel lopen of RD naar boven en daarna RD naar beneden. Loop eerst door het bosschage; verderop wordt het een bomenlaan. Bomenlaan uitlopen;

I Waterland

Open ruimte en vlak land: dat zijn de hoofdkenmerken van dit Oer-Hollandse landschap: Waterland. In de kleine dorpjes kom je nog prachtige houten huizen tegen en oude bruggetjes. Dat had een goede reden: zwaardere constructies waren niet houdbaar op de zompige veenbodem. Waterland is een paradijs voor vele vogels. Het is het belangrijkste broedgebied voor weidevogels in Europa. Je komt hier volop kieviten, tureluurs en grutto's tegen. In de winter strijken tienduizenden goudplevieren en smienten hier neer voor een stop tijdens hun trek.

J Tuinparken

Aan de rand van Waterland, grenzend aan het bebouwde Amsterdam-Noord, kom je langs een hele serie Tuinparken – oneerbiedig zou je kunnen spreken van ‘volkstuintjes’, maar dan bewijs je onvoldoende eer aan deze mooie terreinen. Kijk bijvoorbeeld maar eens op de site van tuinpark De Molen (tuinparkdemolen.nl), hier in 1981 officieel geopend door wethouder Jan Schaefer (“In geouwehoer kun je niet wonen.”), onderdeel van de Afdeling van de Bond van Volkstuinders te Amsterdam, en met een buitengewoon serieus reglement voor het onderhoud (op eigen tuin én voor het collectief) en om aspirant-lid te mogen worden.

negeer zijpaden. Bij de Y-splitsing LA (links zie je een verwarmingsgebouw met schoorstenen en opvallende graffiti) gravelpad. Na het bruggetje, bij de doorgaande weg, LA en voor de flat RA, trottoir met rechts fietspad. Blijf trottoir RD volgen (met links de flatgebouwen); steeds RD. Dubbele viaduct onderdoor en bij bruggetje rechts, RA, bruggetje over. Doorlopen en je loopt tegen het metrostation aan; het begin- en eindpunt van de wandeling.

LENGTE

17 km

BEGIN- EN EINDPUNT

NS-station Uitgeest,
Stationsplein 1,
1911 MV Uitgeest

OPENBAAR VERVOER
 NS-station Uitgeest
PARKEREN
 Parkeren naast het station
HORECA

 Bij de start is er geen horeca. Na 3,5 km is er Brasserie C'est la Vie (naast de molen; maandag en dinsdag gesloten). Iets verderop is er aan de andere kant van de weg Bowling-centrum Bobs, Westerwerf 1. Halverwege is er diverse horeca in het centrum van Akersloot.

BIJZONDERHEDEN

Honden kunnen niet mee

UITGEEST

Naar Akersloot en terug langs het Alkmaardermeer

Je bent hier in het landschap waar ooit het IJ meanderde op weg naar de Noordzee. Er was lang geleden een soort waddengebied. Kenmerkend voor dit Oer-IJ-gebied is dat je op korte afstand van elkaar heel verschillende landschapstypen tegenkomt: veenweiden, duinen, plassen. De krachten die dit Hollandse landschap hebben gevormd, zijn nog overal aanwezig: water, wind en veenvorming. Veel moderne infrastructuur is heel dichtbij, en toch geniet je tijdens deze wandeling vooral van oude geestdorpen (Akersloot, Uitgeest) en middeleeuwse dijkjes, kom je langs molens en gemalen, door vogelrijke polders en langs het plezierige Alkmaardermeer.

check de meest actuele
routebeschrijving op
wandeloekpagina

A Oer-IJ

Het open landschap tussen Alkmaar, Haarlem en Amsterdam wordt wel aangeduid als het Oer-IJ, een voorloper van het IJ, en één van de vele zijtakken van de Rijn in onze delta. Oer-IJ is de aanduiding van de rivier die tot aan het begin van onze jaartelling – tot hij dichtslabde – van het huidige Amsterdam westwaarts kronkelde en langs Krommenie (= Krommen IJ: kromming in het IJ) bij het huidige Castricum in de Noordzee uitmondde. Het was hier toen een nat, ruig en onstuimig getijdengebied – een estuarium vol kleine kreekjes en geulen. Het Oer-IJ als getijdengebied is al lang verdwenen, maar is blijvende vormgever van het landschap – daar zijn nog tal van sporen van zichtbaar. Dat landschap is zeer gevarieerd: dicht bij elkaar zijn er (hoge) duinen en oude strandwallen, diepe plassen en daartussenin veenweiden. De Stichting Oer-IJ (bewonersinitiatief en vrijwilligersorganisatie, Castricum) verdedigt de kwetsbare waarden van dit landschap. Naast bescherming ervan, ontwikkelt de stichting ook wandel- en fietsroutes om het landschap te ontsluiten.

S Start aan de zijde van het station met het busstation en perron 1, bij de glazen overkapping met de lift en trap. Ga hier naar beneden en dan LA, tunnel onder de weg door en dan RD (links het hertenpark): Wknp 64, richting 38, kleur blauw. Bij fiets- en voetgangersbrug LA, brug over, Zienlaan. Bij parkeerplaatsen RD en dan rechts schelpenpad (*niet* door klaphek) en pad parallel aan weg volgen; maakt bocht naar rechts. Bij huizen rechts en eind schelpenpad RD. Waar weg naar rechts draait, weg oversteken en tegelpad rechts langs heg. Buigt naar rechts en bij de weg LA, Niesvenstraat, RD richting sportvelden. Halverwege het laatste deel van de parkeerplaatsen rechts, RA en aan het eind van de straat LA, over parkeerplaats. Bij doorsteek (bij de lantaarnpaal) RA en daarna RD; rechts woningen, links weilanden. **A** Blijf de woningen aan je rechterhand houden en het weidegebied en later volkstuintjes aan je linkerhand. **B** Je volgt

de blauwe pijltjes, afwisselend tegelpad en graspad. Je komt bij een kruising (met links parkeerplaatsen). Hier RD, het pad tussen knotwilgen en tuinen. Na 60 meter Wknp 38, RD richting 37, kleur blauw. Bij bord hondenuitlaatgebied naar links en dan naar rechts over het dijkje (Koogdijk, blauwe pijltjes volgen). Grasdijk maakt bocht naar rechts. Loop door richting de molen; aan eind wordt graspad asfaltweg, die naar rechts afbuigt. Bij de doorgaande weg oversteken en bij fietspad LA, Wknp 37, richting 32, groene pijltjes.

2 Fietsbrug over en fietspad blijven volgen, steeds RD. Na 700 meter kruis je de opritten naar de snelweg A9. Iets verderop waar fietspad en weg naar rechts buigen bij paaltjes met pijlen, LA weg oversteken en doodlopende weg in. Weg maakt bocht naar rechts en daarna RD graspad. Blijf slingerend pad volgen tot aan de asfaltweg, hier RA, Wknp 32, richting 89, groene pijltjes. Viaduct over de snelweg over. Let op: het is een éénbaansviaduct!

B Uitgeest

Het strand en de duinen lagen niet altijd op de plaats waar ze zich nu bevinden. Je kunt het je bijna niet voorstellen, maar 5000 jaar geleden lag Uitgeest aan zee! Door wind en golven waren hier hoge strandwallen ontstaan, die boven het (zee)water uitstaken. Eromheen was alles natting, maar op die strandwallen konden er eerste bewoningsgebieden ontstaan. Uitgeest, Limmen, Heiloo en Alkmaar liggen op zo'n oude strandwal (en eigenlijk zijn het er twee, dichtbij elkaar gelegen), bijna tien kilometer landinwaarts ten opzichte van de huidige kust. Ook Uitgeest heeft latere nieuwbouw en bedrijventerreinen gekregen, maar is van oorsprong een typisch langgerekte lintbebouwing op de noord-zuid gerichte strandwal, een geestdorp. Het tegenwoordige Uitgeest heeft zo'n 15.000 inwoners, heeft een NS-station (dat ook een belangrijk overstappunt is) en ligt aan de A9. Westelijk van Uitgeest wandel je langs De Dije: een zeer oude sloot en prachtig weidegebied dat beheerd wordt door Landschap Noord-Holland. Wat polderinwaarts ligt Eendenkooi Van der Eng: een natuurmonument en historische eendenkooi die momenteel in oude luister wordt hersteld.

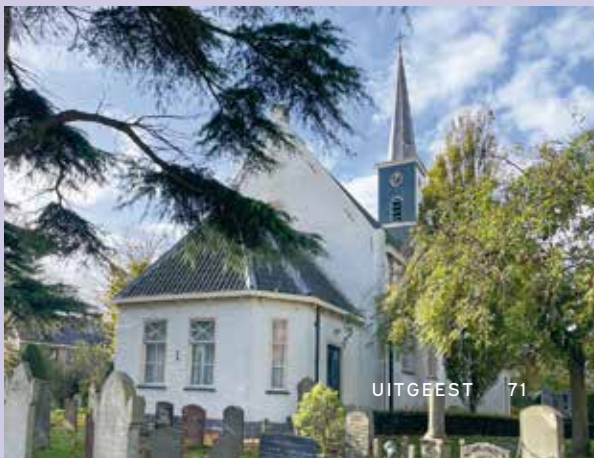
C West-Dijck

De West-Dijck is een middeleeuwse dijk aangelegd in de eerste helft van de dertiende eeuw. De West-Dijck moest de strandwal (oude duinenrij) van Akersloot beschermen tegen het soms opkomende water en maakt deel uit van het stelsel van dijken en dijkjes tussen Beverwijk en Heiloo.

Loop door naar beneden en bij de kruising LA, doodlopende weg in (Sluisweg), Wknp 89, richting 85, gele pijltjes. Vóór de boerderij maakt de weg een scherpe bocht naar rechts en gaat na een stukje betonplaten over in een landweg. **C** Slingerend pad gaat over in een smalle asfaltweg. Blijf RD lopen, eerst woningen alleen rechts, later aan beide zijden van de weg. Waar de weg eenrichtings-verkeer wordt RA, Breedelaan in (hier ga je van de knooppuntenroute af).

D Akersloot

Het kleine Akersloot – zo'n 5.000 inwoners – stamt al uit de middeleeuwen en was toen een 'hoofddorp van Kennemerland' en een Heerlijkheid van de Graaf van Holland. Die had hier zijn gezag overgedragen aan een leenheer: de Heer van Akersloot – het werken met leenheren was een gebruikelijke constructie in de Middeleeuwen om een rijk(je) bij elkaar en in stand te houden. In 1853 vond het Herstel van de bisschoppelijke hiërarchie in Nederland plaats, startschot voor een 'katholieke renaissance': Het Rijke Roomse Leven kon zich gaan ontplooiën. Ook in Akersloot was er altijd wel een schuilkerk geweest, maar in 1868 kon er een 'echte' kerk gebouwd worden; dat is de witgepleisterde kerk aan de Raadhuisweg, in typerende neogotische stijl. Aan de overkant van de kerk ligt de Overtuin, een mooie oude begraafplaats. Even later kom je langs de Sint Jacobus Major: een veel latere, moderne katholieke kerk, met een opengewerkte klokkentoren. Ernaast ligt de tegenwoordige begraafplaats.

3 Breedelaan aan eind RA en direct LA, Raadhuisweg. Bij het pleintje met parkeerplaatsen LA en daarna RD, Wagnerlaan. RD, negeer zijwegen, verderop rechts singel. Aan eind van deze singel, ter hoogte van bibliotheek aan je linkerhand, RA met bocht mee, Churchillplein. Steeds

RD, bij rotonde RD oversteken en Heer Derckplantsoen in. Aan eind voor kerk (met opvallende klokkentoren) LA, Julianaweg. Doorlopen tot (parkeer)pleintje rechts. **D** Hier RA en plein oversteken. Voor de horeca RA, Kerklaan. Bij ronde cirkels op de weg LA, Klaas Hoornlaan (Wknp 92, richting 87). Neem graspad dat tussen fietspad (rechts) en parkeerterrein (links) loopt, Wknp 87, richting 97, blauwe pijltjes. Aan eind (is nu schelpenpad) links afbuigend grintpad naar steiger aan het water volgen. **E** Bij de plas RA, dijkje op, langs het water blijven lopen (met het meer aan je linkerhand). Verderop weg vervolgen via het fiets(grint)pad. Als het pad van de plas afbuigt (naar rechts), links een bruggetje, Wknp 97.

E Alkmaarder- en Uitgeestermeer

Het Alkmaarder- en Uitgeestermeer is een tweelingmeer; de wandeling gaat langs het noordelijk gelegen Alkmaardermeer. De oude naam is Lange Meer en het is een van de vele meren die in deze streek in de Middeleeuwen is ontstaan door afslag van de slappe veengrond en bodembemaling. Toen Alkmaar het hier rond 1730 nog meer voor het zeggen kreeg, werd de naam Lange Meer veranderd in Alkmaardermeer... (kortom: Golf van Mexico - Golf van America: er is niet zo veel nieuws onder de zon!...)

De huidige functie van het meer is nog altijd die van waterberging (boezemwater), maar het meer is ook belangrijk geweest voor visserij op zoetwater: Visbedrijf Dil (sinds 1884) in Akersloot heeft hier z'n *roots* en had jarenlang het 'alleen-visrecht' op het meer; daarom wordt/werd Dil, met een knipoog, wel als hedendaagse 'Heer van Akersloot' aangeduid....

Tegenwoordig wordt bijna de hele zuidelijke en zuidwestelijke oever van het meer gebruikt voor seizoens- en verblijfsrecreatie. In het meer ligt een groter eiland: De Woude. Aan de noordzijde nabij Akersloot sluit het meer aan op het Noord-Hollands Kanaal.

F Klaas Hoorn- en Kijfpolder

Het beschermde natuurgebied Klaas Hoorn- en Kijfpolder aan het Alkmaardermeer is van hoge waarde voor de weidevogels. Er komen o.a. grutto's en kluten voor. Er kan mooi gewandeld worden langs de rand van de polder, want in het broedseizoen én in de winter (vanwege de duizenden overwinterende smienten) is de wandelmogelijkheid die echt door de Kijfpolder gaat, afgesloten. Dat 'voetspoor' door de polder is alleen toegankelijk tussen 15 juni en 15 oktober. Bij een gemaaltje, dat het polderwater naar het Alkmaardermeer pompt, kun je op de peilpaal zien hoe laag het waterpeil is. (Je komt er langs als je niet de route door de polder volgt.) Het Alkmaardermeer is onderdeel van de Schermerboezem, waarin al het uitgemalen water wordt opgeslagen voordat het naar het IJsselmeer wordt afgevoerd.

De naam 'Kijfpolder' duidt vermoedelijk op: ruzie maken (kijven) over wie verantwoordelijk was voor de waterhuishouding – een probleem dat lang geleden, in de tijd van vele kleine polders en waterschappen, op wel meer plekken in 'de lage landen' voor kwam! (denk bijvoorbeeld aan de Kijfhoek bij Barendrecht, of de polder Cabauw (in de Lopikerwaard): afgeleid van het oud-Utrechtse woord cabeeuwen, oftewel: ruziën).

4 *Buiten het broedseizoen* kun je de route nemen door de Klaas Hoorn- en Kijfpolder **F**, bruggetje over, richting Wknp 96 en na klaphek LA over dijkje. Bij damhek (met bordje Verboden Toegang) RA, over hek (gele en blauwe pijltjes) en langs sloot lopen. Met sloot meebuigen naar links en smal bruggetje over sloot, LA en aan eind RA (sloot aan je linkerhand). Bruggetje over en RD, bruggetje over. Gravelpad LA, Wknp 96, richting 33, gele pijltjes.

Tijdens het broedseizoen blijf je het fietspad volgen. Maakt bocht naar links; negeer afslag rechts (Wknp 95, richting 96) en loop door tot parkeerplaatsen bij de sportterreinen. Hier LA, voetpad. Iets verderop (bij smal bruggetje over sloot links) RD, Wknp 96, richting 33, gele pijltjes.

G Museum Gemaal 1879

Het Gemaal Akersloot of Gemaal Limmen, zoals de gevelsteen zegt, staat hier om de Groot-Limmerpolder uit te malen, een polder ten noordwesten van Akersloot. De polder was al in 1300 bedijkt en oorspronkelijk was er een spuisluis om het water uit de polder te lozen. Later werden er twee molens gebouwd: de Zuider- en de Noordermolen. Op de plek van de Zuidermolen werd in 1879 het huidige gemaalgebouw met stoomgemaal gebouwd. In 1919 is de stoommachine vervangen door een draaistroommotor (diesel), om de grote vijzel aan te drijven. Het – perfect gerestaureerde – museale gebouw uit 1879 is niet zo maar een functioneel gebouwtje, maar een architectonische parel: een ‘tempeltje in de polder’! Het is opgetrokken in de neoclassicistische stijl die toen in de mode was. Het gebouwtje heeft een fraaie en zorgvuldige detaillering, met vernuftig gebruik van kleuren en reliëf van het metselwerk. Ook de machinerie in het Museum Gemaal 1879 wordt zorgvuldig in stand gehouden en kan (nog) meermalen als de (water)nood in de polder hoog is – tot op heden is dat één keer gebeurd. Verder is de voormalige ketelruimte nu expositieruimte, waarin uiteenlopende tentoonstellingen gehouden worden.

5 Je loopt linksom de sportvelden over het gravelpad. Aan eind loopt het pad parallel aan weg (links aan de andere kant van een sloot). Bij de toegangsweg naar de sportvelden, scherp LA; je loopt nu terug over de asfaltweg (gele pijltjes volgen). Bij de kruising van Hemweg en Boschweg, RD, Wknp 33, richting 34. Weg (heet nu Fielkerweg) maakt scherpe bocht naar rechts. Bij Y-splitsing rechts aanhouden en doorlopen tot aan gemaal. **G** Na bezoek aan gemaal teruglopen en bij de Y-splitsing RA, Klein Dorregeest. Voor het bord Einde Akersloot LA, richting de molen, Wknp 34, richting 25, paarse pijltjes (rechts van hek smalle toegangsdeur). **H** Bij de molen, brug over en voor hek RA over loopplank naar overstapje en LA naar dijkje, RA over dijkje. Blijf dijkje volgen. Voor tweede hek, Wknp 25, RA, richting 95, rode pijltjes. Bij Wknp 95, rechts aanhouden, richting 14, rode pijltjes. **I** Bij Wknp 14, RD richting 13, paarse pijltjes. Je loopt tegen Wknp 13 aan. Hier RA, richting 51, paarse pijltjes en hek door.

H Dorregeester Molen – Dorregeester Polder

Je wandelt langs de Dorregeester Molen, die vroeger de Dorregeester Polder uitmaalde; vlakbij vind je ook de buurtschappen Klein Dorregeest en Groot Dorregeest. Het 'dor' in de naam zal er op duiden dat het ooit kostbare veen (als turf – eeuwenlang dé brandstof) is afgeplagd en er dorre grond overbleef.

Het 'geest' in Dorregeest verwijst naar de geestgronden hier: duinzand vermengd met klei en veen, wat resulteerde in vruchtbare cultuurgrond in duingebieden. Daar zijn de zogenaamde geestdorpen uit ontstaan, zoals hier Uitgeest en

Akersloot. De geestgronden werden vooral gebruikt voor de bollenteelt – daar is op een aantal plekken nog wat van te zien. Maar de percelen hier waren klein; door de geleidelijke schaalvergroting zijn bollenteelt en tuinderijen hier verdwenen. De huidige Dorregeester Molen is van 1896; de poldermolen is van het type 'kantige molen, grondzeiler'. Op het laatste stuk door de Dorregeester Polder kom je door het recreatiegebied Dorregeest aan het Alkmaardermeer.

6 Je komt uit bij een recreatieterrein aan de plas. Blijf hier langs de plas lopen (met water aan je linkerhand, over smal asfaltpad). Je komt uit bij een klein parkeerterrein; hier LA en verderop de asfaltweg (met links de plas en rechts de snelweg). Bij het viaduct ga je onder de snelweg door en daarna RD. Recht en links woningen en bedrijven. Bij tweede zijweg links, LA, Hoorne. Aan eind RA en daarna LA, Langebuurt. **J** Je loopt door en passeert links de kerk, RD, wordt later Westergeest. Maakt een flauw bocht naar links en helemaal doorlopen; bij Burg. Van Lithstraat RA, en aan eind LA en eerste RA, J.E. de Witstraat (nieuwe woningen). Doorlopen, rechts bij het zebrapad de doorgaande weg oversteken en bij fiets/voetpad LA, tunnel onderdoor en na tunnel trap rechts omhoog. Je bent terug bij het beginpunt van de wandeling.

I Schotse Hooglanders

In de natuurlandbouw banier een prachtig, groot, licht rond met haar kalf: Schotse Hooglanders. Je komt ze hier tegen omdat dit rundras geschikt is om in natuurgebieden het hele jaar als 'grote grazer' te worden ingezet. De Schotse Hooglanders voeden zich ook met planten die veel andere rundersoorten links laten liggen, zoals berenklauw. En door hun lange haar kunnen ze ook in de wintermaanden prima buiten blijven. Ze hebben weinig zorg nodig, zijn zelden agressief, en gedijen goed in het gebied. Het zijn stoere, maar ook halfwilde dieren: dus natuurlijk houd je als wandelaar voldoende afstand en ga je ze niet voeren of aaien (het zijn geen poezen!).

J Het oude Uitgeest

De wandeling gaat door de Langebuurt, karakteristiek voor het oudste deel van Uitgeest. Het heeft nog enkele houten huizen en een oude stolpboerderij. Het is één van de twee oorspronkelijk noord-zuid lopende straten (samen met de Middeleweg) die over de oude strandwal lopen. In de Langebuurt kom je ook langs de Rooms-Katholieke parochiekerk Onze Lieve Vrouwe Geboorte. Als je rechts langs de kerk even naar achteren loopt, zie je daar een nagebouwde Lourdesgrot in miniatuur en daartegenover een beeldje van Bernadette, nog helemaal onder de indruk van de verschijning van Maria.

LENGTE

15 km

BEGIN- EN EINDPUNT

Bushalte De Bokkesprong,
Heereweg 337, Groet, 1873
GG Schoorl

OPENBAAR VERVOER

Bushalte De Bokke-
sprong, Heereweg, Groet

PARKEREN

Parkeren naast horeca
Duingroet in Hargen of in
het verlengde daarvan in de
berm langs de Hargervaart

HORECA

Bij de start meerdere
horecagelegenheden; na
ca. 9 km horeca Prince
George aan het strand van
Camperduin; na ca. 11 km
Strandpaviljoen Hargen

BIJZONDERHEDEN

Van 1 april tot 1 oktober
mogen honden niet mee
over het strand

HARGEN

naar de Hondsbos- sche Zeewering en Duinen en Schoorlse Duinen

De wandeling laat je zien hoe de Hondsbossche Zeewering is versterkt met twee mooie natuurlijke duinenrijen, waardoor de kust hier bij zeespiegelstijging niet langer een 'Zwakke Schakel' is, en bovendien een prachtig kustgebied is geworden van duinen en strand. Daarbij brengt de wandeling je in drie radicaal verschillende landschappen! Eerst ga je door de Harger- en Pettemerpolder: een Middeleeuwse polder, met een weids uitzicht, waarin nooit iets is veranderd. De polders liggen direct tegen de zeewering aan en zijn nu vooral natuur- en vogelreservaat. Dan ga je over de zeedijk en een flink stuk langs de prachtige Noordzeekust. In het derde deel van de wandeling kom je via een lagune in de Schoorlse Duinen: één van de mooiste duingebieden van Nederland, met open en meer gesloten gedeelten, bloeiende heide, zandverstuivingen, en een kleine schaapskudde die de heide openhoudt.

check de meest actuele
routebeschrijving op
wandelzoekpagina

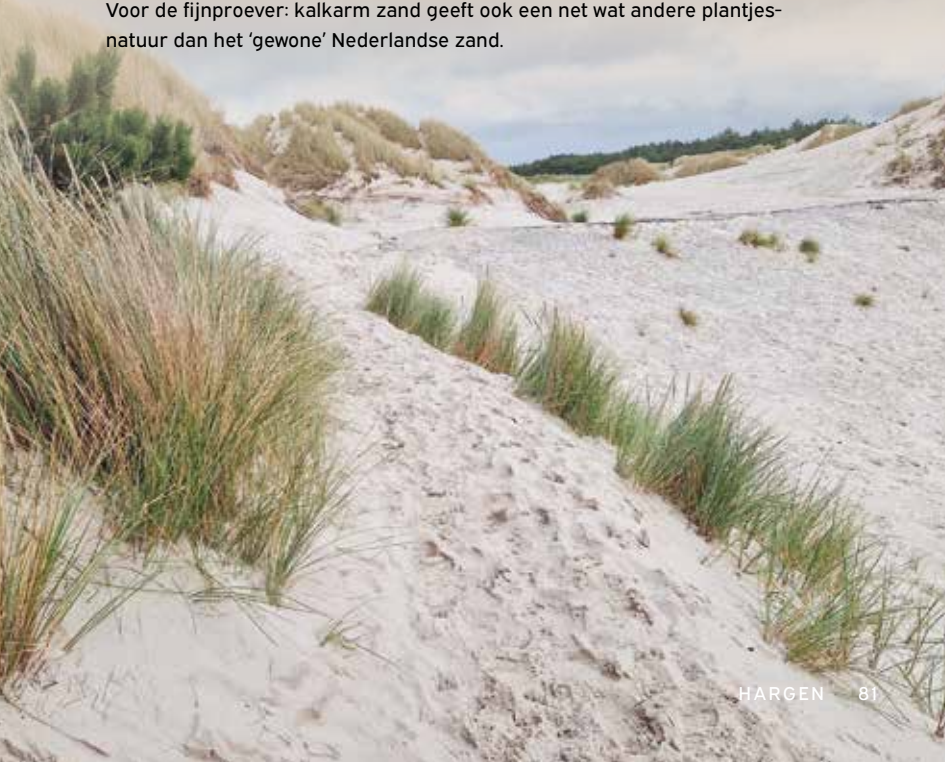
Een landschap van (kalkarm) zand, (hoge) duinen en (veel) dennen

Een constante in de geschiedenis van dit gebied is het bijzondere duinzand. Stuivend duinzand, duinzand om de achterliggende polders tegen te beschermen, om geld mee te verdienen, en om innovatieve kustbescherming mee tot stand te brengen. En dat zand is bijzonder: fijn, kalkarm zand.

Als je vanuit de ruimte naar de Nederlandse kust kijkt, zie je een gladde, regelmatige kustlijn en in het noorden de Waddeneilanden. En als je héél goed kijkt, zie je ook een kleine knik in die regelmatige kustlijn – dat is op deze plek in Noord-Holland waar we nu zijn. De oorzaak/achtergrond van die 'knik' is dat in de voorlaatste ijstijd (het Saalien, heel lang geleden) het gletsjerfront tot het midden van Nederland is gekomen. Hier bij Schoorl raakte het aan de Noordzee – dát is dat knikje op de kaart! Dat gletsjerfront heeft ook een keileemlaag afgezet, die op enkele plekken aan de oppervlakte komt (ook op Texel, Wieringen en in Gaasterland). En als sediment is er fijn, kalkarm zand afgezet. Het zand hier is dus anders dan de Nederlandse kust zuidelijker van hier, waar het kalkrijke zand van zee wordt aangespoeld en vergruisde schelpresten (kalk) bevat – de 'kalkgrens'!

Het fijne zand hier verstuift makkelijk. Dat geeft overlast, ook in de achterliggende polders. Vandaar dat vanaf ca. 1870 de Schoorlse Duinen beplant zijn geworden met dennen – *niet* met de bedoeling om een mooi natuurgebied te creëren. Het was productiebos: de Houtvesterij Alkmaar oogstte de dennen van Boschwachterij Schoorl om er hout mee te produceren. Met dat hout is o.a. het gangenstelsel in de Limburgse mijnen gemaakt.

Voor de fijnproever: kalkarm zand geeft ook een net wat andere plantjes-natuur dan het 'gewone' Nederlandse zand.

A Hargen

De wandeling start in Hargen, gelegen tussen Camperduin en Groet – kleine buurtschappen en plaatsjes die liggen in het noordelijke deel van de gemeente Schoorl. Hargen is een oud plaatsje, dat altijd piepklein is gebleven. Hargen vormt de noordpunt van de Schoorlse Duinen. Dit hoge duingebied was ooit de 'kop' van Holland: hierboven werden de duinen door stormvloedden regelmatig weggeslagen en kwam het zeewater het land binnen; boven Schoorl en Petten begon vroeger het Wadden(eilanden)gebied al. De aanleg van de Hondsbossche Zeewering tussen Camperduin aan de uiterste punt van de Schoorlse Duinen en Petten maakte hier uiteindelijk de kust veilig.

B Hargervaart

Parallel aan de Hondsbossche Slaperdijk loopt de Hargervaart, met aan de westkant de Hargerpolder en aan de oostkant de Groeterpolder. Die vaart is ooit gegraven en gebruikt voor het afvoeren van duinzand. Er loopt een Jaagpad langs, bedoeld voor de paarden om de zandschuiten te trekken. Er is een tijd geweest dat het fijne, kalkarme zand hier (anders dan het kalkrijke zand dat je gewoonlijk aan de Nederlandse kust vindt) flink werd afgegraven. Het werd in de vorige eeuw o.a. gebruikt om een aantal Alkmaarse en Amsterdamse grachten mee te dempen. Maar in de zeventiende eeuw ging het zand al als exportproduct naar met name Engeland. Daar werd het o.a. gebruikt in glasblazerijen (kristal) en voor het wereldberoemde *Wedgewood* porselein. Daarvoor werd het gewonnen zand afgevoerd via de oude vaart, de Hondsbossche Zandvaart, die verderop overgaat in Hondsbossche Vaart; aan het eind van het kanaal, bij Petten, werd het zand overgeslagen op zeeschepen. Tegenwoordig bevindt zich in de Hargervaart een Passantenhaven (horend bij WaterSportVereniging Hargervaart), waarin een flink aantal plezierbootjes ligt afgemeerd.

S A Ga met je rug naar restaurant Duingroet staan en ga RA en direct weer RA, je loopt aan de zijkant van Duingroet. Waar fietspad slinger maakt naar links, schuin links naar kruin van de dijk. Ga over de kruin lopen (verderop rechts rijtje woningen met waslijnen op dijk);

totaal 2 km. **B** Aan het eind ga je door klaphek en LA over asfaltweg (Wknp 27, richting 23, groene pijltjes). De weg loopt een stukje parallel aan de vaart (rechts) en maakt dan een bocht naar links, Koogerweg. **C** Bij T-splitsing RA, Mosterdweg. **D** Slingerende asfaltweg; je passeert links de Hargermolen. **E** Bij T-splitsing RA (Wknp 23, richting 99, blauwe pijltjes); slingerende asfaltweg volgen tot aan doorgaande weg. Oversteken en RA over fietspad en direct LA, doodlopende weg, Leiweg (Wknp 99, richting 20).

C Harger – en Pettemerpolder

De Harger- en Pettemerpolder heet eigenlijk: de Vereenigde Harger- en Pettemerpolder. De polders zijn namelijk apart ontstaan, en zijn pas vanaf 1866 verenigd onder één polderbestuur. De polders hebben zowel een hoge natuurwaarde als een belangrijke cultuurwaarde. De polders vormen één van de laatste binnendijkse zilte gebieden in Nederland. Ze liggen ingesloten door drie indrukwekkende dijken: de Oude Schoorlse Zeedijk, de Hondsbossche Zeewering en de Hondsbossche Slaperdijk. De polders zijn een paradijs voor (zee-)vogels. En ook de botanie – met zowel zoutminnende als zoetminnende planten – is bijzonder. Vanwege die hoge natuurwaarden zijn de polders in beheer bij Natuurmonumenten. Ooit was het kweldergebied hier, maar in de Middeleeuwen is het ingepolderd. Dat was letterlijk ‘monnikenwerk’: monniken zijn in de weer geweest om de polders droog te leggen. Dat is als zodanig niets bijzonders: kloosterordes zijn in die tijd op tal van plekken bezig geweest met inpolderen, bedijken en in cultuur te brengen van nieuw land. Bijzonder is wél dat de dijkes die de monniken toen hebben aangelegd, nu nog als wegen door de polder lopen; het patroon van dijken en (kronkelige) sloten is in al die eeuwen onveranderd gebleven.

D Bunker en voormalig Duits navigatiestation

Je loopt rechts aan op een bunker en verwaarloosde leegstaande gebouwtjes met dikke bakstenen muren (ook een soort bunkers). Dit zijn de restanten van wat ooit het *Elektra Sonne was*: een lange-afstands-navigatiestation dat de Duitsers hier tijdens de oorlog hebben gebouwd, als onderdeel van de *Atlantikwall*.

E De Hargermolen

Vroeger waren er meerdere molens in de polder; nu kom je midden in de weilanden slechts één solitaire molen tegen: de Hargermolen aan de Mosterdweg. De molen is gebouwd in 1804 en is dus al zo'n twee en een kwart eeuw oud. Hij heeft het nodige meegemaakt en is na eerdere branden piekfijn gerestaureerd. De

fraaie molen is nu een Rijksmonument en er is een vrijwilliger-molenaar die de molen beheert en laat werken.

2 Aan eind trap omhoog, boven RD en doorlopen tot fietspad met links het geasfalteerde wandelpad.

F Hier LA over het wandeldeel. Doorlopen tot de doorgangen rechts en links (na 800 meter). Hier eerst RA en doorlopen naar uitzichtpunt - waar je goed de lage strook met water kan zien tussen de twee duinen rijen. Loop daarna terug naar fiets/wandelpad en steek dit over en loop door de laagte naar de oude dijk. Hier RA; je loopt nu over de kruin van de oude Hondsbossche Zeewering. Loop door tot de

volgende doorsteek aan je rechterhand (ruim een km). Je hebt hier een goed zicht op De Putten schuin links beneden aan de oude dijk. **G** Hier ga je RA, de doorsteek eerst naar de eerste duinenrij, waar je het geasfalteerde fiets/voetpad kruist, en dan naar de tweede duinenrij en doorlopen naar het strand.

F Hondsbossche Zeewering en Duinen

Tussen Camperduin en Petten is in 1880 de (5,5 km lange) Hondsbossche Zeewering aangelegd, inclusief een serie strekdammen om de golfslag te breken. Die was hard nodig omdat de oorspronkelijke duinen hier al bij de Sint-Elisabethsvloed van 1421 waren weggeslagen. Sindsdien was er een geschiedenis van regelmatige stormschade en dijkherstel. De Hondsbossche Zeewering is na 1880 nog een aantal malen verhoogd en verbreed. Maar toen in 2004 de kwaliteit van alle Nederlands zeedijken grondig werd doorgelicht op toekomstbestendigheid met oog op een mogelijke stijging van de zeespiegel, werd ook de Hondsbossche Zeewering aangemerkt als (één van de acht) *Zwakke Schakels*. De 'eenvoudige' oplossing zou geweest zijn om de dijk opnieuw met betonblokken te verhogen en verbreden. Maar in het kader van het project 'Kust op Kracht' is er toen gekozen voor een andere oplossing: zandige kustversterking. In 2013-2015 is hier 35 miljoen kubieke meter (!) zand opgespoten. Het is door zandhoppers uit zee op land gespoten en met bulldozers tot duinen gemodelleerd. Die duinen zijn vervolgens beplant volgens een beplantingschema. Daarmee zijn er vóór de oude Zeewering twee nieuwe duinenrijen ontstaan: de Hondsbossche Duinen – een echt ingenieursproject, maar wél 'met de natuur mee'. Het Rijk heeft voor de kustversterking de middelen beschikbaar gesteld; Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier voerde de regie over de uitvoering. Het resultaat is een fraaie, natuurlijke kust – die hopelijk als zeewering tientallen jaren meegaat om z'n waarde te bewijzen. In ieder geval zijn wij wandelaars er blij mee!

G De Putten; een kroonjuweel!

Aan de westkant van de Harger- en Pettemerpolder bevindt zich het natuurmeertje De Putten – je moet er even voor van de dijk

af. De plas is in de negentiende eeuw ontstaan toen hier klei werd gewonnen voor het maken van de Hondsbossche Zeewering. De zoute kwel die onder de zeewering doorsijpelt, komt hier aan de oppervlakte. Vandaar dat veel zeevogelsoorten hier graag verblijven of rusten. De Putten is, kortom, een paradijs voor vogels én vogelspotters. De hele Harger- en Pettemerpolder is in de loop der tijd aangekocht door Natuurmonumenten en dient nu vooral als vogelreservaat; daarbinnen geldt De Putten als het kroonjuweel!

H Lagune Camperduin

Sinds een jaar of tien ligt er hier direct achter zee en (nieuw) duin een mooie, prettige lagune. Vroeger was gewoon de kust hier; de lagune is ontstaan en gemaakt toen ook hier het nieuwe zand werd opgespoten. Lagune Camperduin is een populaire plek: er is horeca, een speelschip voor kinderen, een paviljoen voor groepsactiviteiten, je kan makkelijk met jonge kinderen naar een veilig strand, en op het ondiepe water kun je leren wind- of kitesurfen. Bij de aanleg had de lagune twee uitgangen naar zee, die nog goed zichtbaar aanwezig zijn, maar wel zijn verzand. De lagune staat dus niet meer echt in verbinding met de zee. Er staat hier ook een groot informatiebord over de Slag bij Camperduin (ook: Zeeslag *Camperdown*) die de Nederlandse vloot, in de tijd van de Bataafse Republiek, hier in 1797 uitvocht met de Engelsen – van oudsher onze grote handelsconcurrent op zee. Over de Slag bij Camperduin en viceadmiraal Jan-Willem de Winter die de vloot aanvoerde, krijgen “wij” Nederlanders over het algemeen weinig mee op school: het bord legt goed uit hoe groot het debacle was... en waarom niemand in een Jan-Willem de Winterstraat woont... (En wat ook niet hielp: ten tijde van de Bataafse Republiek waren de Oranjes het land uitgejaagd; de Prins van Oranje vocht met de Engelsen mee! En in 1813 waren de Fransen weg, kwamen de Oranjes terug en werden de bordjes dus weer verhangen!)

1 Schoorlse Duinen

Schoorl heeft de hoogste duinen van Nederland en de dichtste duinbossen. Die bossen zijn meer dan een eeuw geleden aangeplant door Staatsbosbeheer om het stuivende zand vast te leggen en om als productiebos te dienen. In deze eeuw is het beleid veranderd: Staatsbosbeheer heeft de bossen deels uitgedund om juist weer zandverstuivingen en open plekken te krijgen. Met als doel een meer gevarieerde flora en fauna – en dat is goed gelukt! Je loopt nu in een zeer gevarieerd duingebied van bossen, duinen, zandverstuivingen en heide. En dat gebied is dynamisch geworden en kan en zal er over een paar jaar weer anders uitzien dan nu.

3 Bij het strand LA; 1,6 km over het strand. Bij de strandtent Prince George (dat is het tweede gebouw op het strand links tegen het duin) ga je van het strand af en schuin rechts naar boven (betonplaten). Boven (na het beeldje) RD richting het water tussen de duinen. **H** Loop links om het water heen; je passeert gebouw links, RD doorlopen langs de lagune tot strandpaviljoen (Hargen); links van gebouw langs en bij strandopgang naar boven. Boven LA, neem gravelpad dat links van de asfaltweg loopt. Na ongeveer 250 meter bij asfaltweg RA, zandpad links van de weg volgen. Halverwege de parkeerplaats even kort LA tussen hekken door en dan direct weer RA over smal paadje (rode pijltjes volgen). Het pad komt uit op een breder pad en bij een uitzicht gaat de route (rode pijltjes) LA. **1** Blijf RD lopen; je volgt steeds de rode pijltjes.

4 Op een bepaald moment kijk je (rechts) aan tegen de achterkant van een bordje ('dagrecrea-tieterrein' staat er op de voorkant). Bij de kruising vlak vóórbij het bordje ga je LA (je verlaat hier de route

met de rode pijltjes). Je volgt een smal pad tussen de bomen en de heide door; steeds RD. Je komt uit bij een schelpenpad (en iets verderop een asfaltpad). Steek schelpenpad over en ga RA pad met blauw voetpadbord. Neem zijpad LA dat iets naar beneden loopt. Pad kruist een betonpad en bij hek buig je met het pad mee naar rechts. **J** Volg het pad langs het gazon hekwerk (links van je). Bij eerste zijpad links, LA. Bij kruising LA, Camperpad. Links nog steeds de Pirola Vallei en rechts van je Hargergat. **K**

J Pirola Vallei

Vanaf het einde van de zeventiende eeuw begon men met het afgraven van zand op verschillende plekken in de Schoorlse Duinen. Met de industrialisatie van Nederland in de negentiende eeuw nam die zandwinning sterk toe. Pas in de jaren zestig van de twintigste eeuw is het afgraven stopgezet.

De Pirola Vallei is ook een resultaat van de zandwinning. De vallei nu is een uniek duingebied met een gevarieerd landschap met natte duindellen. Het herbergt zeldzame planten zoals parnassia en moeraswolfsklauw. Dit dynamische natuurgebied biedt een thuis aan bijzondere vogels en insecten. Een kudde schapen zorgt ervoor dat de vallei open wordt gehouden.

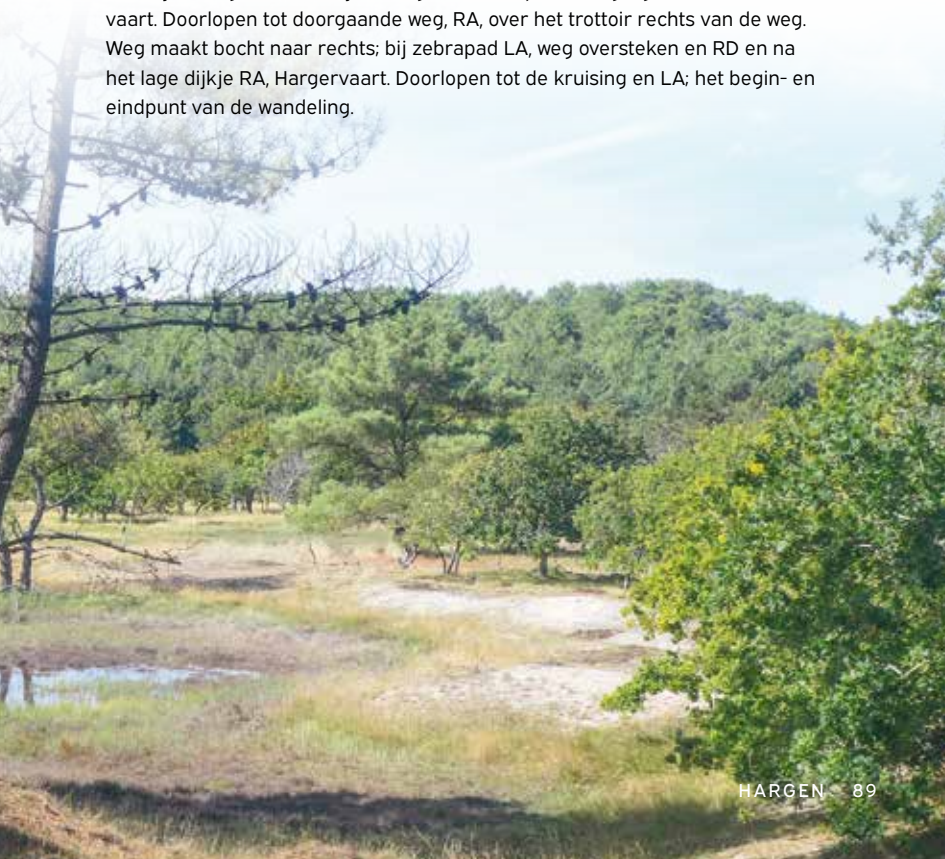
K Hargergat

Ook Hargergat is een oorspronkelijke zandafgraving uit de zeventiende eeuw. In de tweede helft van de negentiende eeuw is de toen erg natte duinvallei in cultuur gebracht. Er ontspringt hier één van de bekendste duin-

rellen van Nederland, met unieke flora en fauna. Staatsbosbeheer heeft het natuurgebied in beheer. Onderaan het hoge duin, waar door het afgegraven zand een duinrel is ontstaan, is nog één huisje (uit 1886) bewaard gebleven, waarin ooit de opzichter van de zanderij woonde. Het is nu een Rijksmonument en het bewonend echtpaar heeft hier een paradijselijke plek gevonden! Ze *spotten* regelmatig (jonge) vossen in het land tussen de duinrellen.

5 Bij kruising RA; pad loopt naar beneden. Beneden RA, asfaltweg. Iets voorbij woning rechts heb je goed zicht op het Hargergat met de oude vaart. Doorlopen tot doorgaande weg, RA, over het trottoir rechts van de weg. Weg maakt bocht naar rechts; bij zebrapad LA, weg oversteken en RD en na het lage dijkje RA, Hargervaat. Doorlopen tot de kruising en LA; het begin- en eindpunt van de wandeling.

JULIANADORP AAN ZEE

LENGTE

14 km

BEGIN- EN EINDPUNT

Parkeerplaats Strandslag Julianadorp, waar deze (zuidelijk) grenst aan horeca Palm Beach (Wknp 31), bij het bord Startpunt Julianadorp aan Zee

OPENBAAR VERVOER

 Van 1 juli t/m 1 september rijdt tussen Den Helder en Petten de (gratis) Kustbus. Stap uit bij halte Strandslag Julianadorp. Loop van de halte naar de parkeerplaats waar die grenst aan horeca Palm Beach.

Buiten het zomerseizoen: met bus naar halte Falga in Den Helder en vandaar wandeling van 800 meter naar punt 3. van de route. Loop van de haltes (aan beide zijden van de weg) richting de blokken met laagbouw met rood pannendak. Eerste zijweg rechts RA, Barkstraat. Met de weg meebuigen naar rechts. Aan eind LA, Schoenerstraat en RA, Boeierstraat. Buig met de weg mee naar rechts. Bij volgende scherpere bocht naar rechts, RD, fietspad links langs woning. Weg oversteken en RD fietsbrug-

Naar de bollen, de duinen en het strand

Het noorden van Noord-Holland werd vroeger (en soms nog wel) aangeduid als 'de Noordkop'. Het is een gebied dat relatief pas laat goed is ingedijkt en tot ontwikkeling gekomen. In het achterland groeien de bollen; in het voorjaar en de zomer is het één groot kleurenfeest. Aan de Noordzeekant wandel je door prachtige duingebieden, bebost en open, en vervolgens over een schitterend strand.

getje over; na de brug schuin links asfaltpad. Bij eerste zij(gras)pad rechts RA; negeer zijpaden rechts, aan eind RA doorlopen tot asfalt. Je bent bij punt 3.

PARKEREN

 (gratis) Parkeren bij Strandslag Julianadorp (tussen Palm Beach en Billy Bob), aan de Zanddijk, net ten noorden van Julianadorp. Startadres: Zanddijk 255, 1787 PP Julianadorp

HORECA

 Bij de start en diverse mogelijkheden in Den Helder

BIJZONDERHEDEN

Honden kunnen mee

check de meest actuele
routebeschrijving op
wandelzoekpagina

A Polder Het Koegras en Julianadorp

Er is een tijd geweest dat in de wadkwelder hier onder Den Helder de Noordzee vrij spel had. Dat veranderde pas toen in 1612 de Zanddijk (waar je overheen gereden bent om bij de start te komen) werd voltooid en deze stuifdijk tot een duinenrij aangroeide: de Noordduinen. Sindsdien werd het hier een stuk rustiger en verzandde de kwelder achter de duinen steeds meer. In 1818 werd hij drooggelegd, en ontstond polder Het Koegras. Aanleiding was de aanleg van het Noordhollands Kanaal, van Amsterdam naar Den Helder: de voor het kanaal uitgegraven grond werd gebruikt om de Koegraszeedijk aan te leggen. De komst van de dijk en de polder zorgde voor een aanzienlijke betere landverbinding tussen Den Helder en de rest van Nederland. Anders dan de naam 'Koegras' doet vermoeden, ging al snel de schapenteelt overheersen in de nieuwe polder; de melkveehouderij was marginaal. Een groot landbouwsucces werd de inpoldering hoe dan ook niet - vanwege de arme grond, het stuivende zand en het gebrek aan mest. In 1909 werd Julianadorp gesticht in de polder. Het is dus een 'jong' dorp, vernoemd naar de pasgeboren kroonprinses Juliana. Pas na de komst van ervaren bollentelers uit 'De Zuid' (de bollenstreek rond Lisse) begon de polder aan een tweede, winstgevender leven: van schapenpolder naar bollenpolder. In de jaren 1970 besloot Den Helder om bij Julianadorp zijn overloopwijk te bouwen. Later verrezen in Julianadorp aan Zee diverse bungalowparken voor de strandtoeristen. Van bollandorp tot baddorp dus. En van klein dorp naar flink dorp: het huidige Julianadorp heeft zo'n 15.000 inwoners, en hoort tegenwoordig bij Den Helder. Tijdens de Tweede Wereldoorlog waren expliciete verwijzingen naar het Koninklijk Huis verboden en op last van de bezetter werd Julianadorp toen veranderd in Loopuytdorp (naar de voorloper van het dorp, van 1906 tot 1909); direct na de bevrijding kreeg het dorp - uiteraard - z'n naam weer terug.

S A Bij het startpunt (Informatiebord Startpunt Julianadorp aan Zee), van de kust af, fiets/voetpad rechts van de parkeerplaats volgen (Wknp 31, richting 33). Aan eind van parkeerplaats slinger naar rechts en links, fietspad met links groen

hekwerk van vakantiepark en rechts akker. Fietspad maakt scherpe bocht naar rechts. Door het hek en vóór de vakantiewoningen **B** LA, asfaltweg. Aan eind LA en waar de weg naar rechts buigt, RD gravelpad (Wknp 33, richting 37). Hek door, waar gravelpad bij asfaltweg komt, RD grasberm; sloot aan je linkerhand. Aan eind bij asfaltweg LA over asfaltweg. Bij fietspad van rechts, LA (Wknp 37, richting 90). Doorlopen tot brug, RA, brug over en weg oversteken RA over trottoir. Bij fietspad links LA, rechts sloot. Fietspad volgen; dit gaat bruggetje over en maakt slinger naar links. Verderop bij de volgende slinger naar links, RD over grasberm langs sloot. Je passeert Wknp 90 (dat bij fietspad staat) en gaat RD (richting 99). **C** Door de grasberm, en dan stukje over asfaltpad en weer door de grasberm rechts verder. Het graspad buigt naar links en je gaat vóór de fietsbrug RA over de grasdijk. Sloot rechts en breder water links. Doorlopen tot asfaltweg, LA en direct RA, fietspad. Fietspad volgen tot fietsbrug. Vóór de fietsbrug RA, graskade. **D**

B Duitse badgasten

Duitsland heeft een prachtige Oostzee, en ook heel veel Duitsers die graag aan de kust op vakantie gaan. Maar vanuit het Ruhrgebied is de Noordzee veel dichterbij dan de Oostzee. In het vakantieseizoen vind je hier aan de prachtige Noord-Hollandse kust dan ook volop Duitse badgasten – het Duits is hier dan de eerste taal. Ook hier in Julianadorp is er één en al accommodatie te vinden – en je hoeft het duin maar over te steken en je bent dan in tien minuten aan het strand. En wat voor een strand: leeg, breed en eindeloos... *Viel Spass!..*

C Bloembollenteelt

Net als in de Zuid-Hollandse 'bollenstreek' is ook hier de lichte, zanderige grond erg geschikt voor bloembollenteelt. De hele polder waar je doorheen wandelt, bestaat dan ook voornamelijk uit bollenpercelen. Dat is al begonnen in het begin van de twintigste eeuw toen bollentelers uit Lisse en omgeving zijn overgekomen naar hier. Vanaf het vroege voorjaar tot midden zomer geeft de polder een prachtig gezicht van sneeuwkllokjes, krokussen, narcissen, hyacinten, irissen, blauwe druifjes, tulpen, lelies en gladiolen. Regelmatig zie je een bloembollenperceel dat onder een laagje water staat. In dat geval doet men aan aaltjesbestrijding. Aaltjes in de bodem kunnen bollen en gewassen aantasten en virussen overbrengen. Om een perceel weer voor een aantal jaren aaltjesvrij te krijgen, wordt het een seizoen onder water (dat hier vlak aan de kust enigszins brak is) gezet – een milieuvriendelijke manier om ziektes te bestrijden. De bollentelers zijn zich er van bewust dat het duurzamer en milieuvriendelijker moet in hun sector; op enkele informatiepanelen onderweg vind je daar informatie over.

D Zenderpark Julianadorp

Rechts van je wandelroute zie je een terrein met hoge zendmasten: Zenderpark Julianadorp. De zendmasten worden in de eerste plaats gebruikt door het Commando Zeestrijdkrachten – zeg maar: de marine – voor het uitzenden van grondgolfsignalen naar de marineschepen. Verder wordt het zenderpark gebruikt door de Kustwacht, die vanaf hier veiligheids- en spoedberichten voor de scheepvaart uitzendt. Het park bevindt zich in het landelijke gebied ten zuiden van Den Helder en is in 2020 nog uitgebreid.

E Mariëndal, Den Helder

Zo'n twintig jaar geleden is hier een flink stuk van polder Het Koegras omgezet in 'nieuwe natuur': Mariëndal. Wat vroeger bollengrond was, zijn nu duintjes, duinlandschap en waterpartijen. Mariëndal, en met name de waterplas, is een echte vogelmagneet geworden. Soms zijn er kempfanen te *spotten*, een spectaculaire en zeldzame weidevogel. En er is ook een grote rijkdom aan bloemen en vlinders. Verder staat er een uitkijktoren – die je beslist even moet beklimmen voor een weids uitzicht. De vijftig hectare 'struinnatuur' zijn in beheer bij Landschap Noord-Holland. Er is een bezoekerscentrum: De Helderse Vallei.

2 Aan eind bij fietsbrug, LA, fietsbrug over en direct RA, graspad. Rechts aanlegplaats voor kano's. Slingerend graspad blijven volgen. Komt uit bij fietspad. RD door grasberm rechts van fietspad. Verderop waar fietspad slinger maakt naar rechts, oversteken en doorlopen naar top van heuveltje. **E** Voor de bosschage rechts naar beneden naar fietspad. Loop stukje door over fietspad. Links bij de afvalbakken kun je LA naar het vogelkijkpunt. Terug fietspad verder vervolgen. Waar het fietspad naar rechts buigt, links van de bosschage grasberm. Doorlopen over fietspad tot eind. Hier LA over fietspad

(Wknp 99, richting 98). Waar fietspad bocht naar rechts maakt RD, breed graspad met links hekwerk en rechts bankje. Doorlopen tot meertje (schuin links voor je). Hier LA, asfaltpad (rechts meertje). Eerste asfaltpad rechts RA. Aan eind RA (meertje nog steeds aan je rechterhand). Asfaltpad maakt flauwe bocht naar links. Bij gravelpad links, LA (Wknp 66, richting 67), smal gravelpad. Neem het steile pad schuin rechts naar boven naar de observatietoren. Je kunt hier naar boven voor een goed uitzicht, ook op de Razende Bol in de verte. **F** Terug pad tegenover de trap naar de toren steil naar beneden naar de asfaltvlakte (het oude openluchttheater).

Ben je hier gestart dan loop je terug naar de bus via het graspad links van de zitplekken.

F Razende Bol: een onbewoond Waddeneiland

Noordwestelijk van Den Helder ligt in de Noordzee, bij het Marsdiep, de (onbegroeide) zandplaat de Razende Bol (ook wel Noorderhaaks genoemd). Deze dynamische zandplaat verplaatst zich heel langzaam richting Texel; denkbaar is dat hij ooit aan Texel zal vastgroeien. Vanuit je wandeling hier hoog op het duin ligt het Waddeneiland in de verte, maar als je in noordwestelijke richting kijkt, zie je goed de tekening in het water. De Razende Bol werd al in de zestiende eeuw gesignaleerd en was en is een gevaar voor de scheepvaart. Een paradijs is het voor (broedende) vogels en rustende en kramende zeehonden. Landschap Noord-Holland voert het beheer over het eiland. Onder begeleiding kun je (vanuit Oudeschild op Texel) een excursie maken naar de Razende Bol.

G Donkere Duinen

Direct grenzend aan natuur- en recreatiegebied Mariëndal, kom je in de Donkere Duinen. Het bijzondere van dit duingebied is dat je primaire wandelervaring *niet* is dat je over een duin loopt, maar door een bos. De Donkere Duinen zijn een onderdeel van Natura 2000-gebied Duinen Den Helder-Callantsoog. Dit deel van het duingebied ontleent z'n naam aan het dennenbos: in 1917 zijn de Oostenrijkse dennen hier aangeplant, bij wijze van werkverschaffingsproject. Landschap Noord-Holland doet 'beheersingrepen' om het oorspronkelijke dennenbos geleidelijk te transformeren in een afwisselender, natuurlijker bos.

3 Vanaf het oude openluchttheater loop je rechts van de valvallen zitplaatsen richting de parkeerplaats. Hier RD en bij verkeerslichten en zebrapad weg oversteken en RD, voetpad de Donkere Duinen in. **G** Blijf RD lopen, negeer tweemaal zijpaden links en één zijpad rechts. Bij Y-splitsing LA, bank

rechts en links klein meertje. Pad rechts om langs het water. Pad maakt bocht naar links (volg blauwe, rode en gele pijltjes). Dan pad naar rechts negeren en bankje aan rechterhand passeren. Aan eind van meertje RD (volg blauwe, gele en rode pijltjes). Negeer zijpad links, RD. Bij kruising RD; hoofdpad blijven volgen. Bij kruising LA (groen en oranje pijltjes volgen). Doorlopen tot

H Natuurgebied Noordduinen

Tussen Den Helder en Callantsoog liggen de Noordduinen, een natuurgebied ook in beheer van het Noord-Hollands Landschap. De voormalige zanddijk is – in tegenstelling tot de Donkere Duinen – een open landschap, vol met kleine plantjes en korstmossen op de zanderige duinhellingen. Er komen konijnen en tapuiten voor. Vooral dat laatste is bijzonder. Een tapuit is een klein zangvogeltje, met een opvallende zwart-witte staarttekening. Het zijn trekvogels die in Afrika overwinteren. Het gaat helaas niet goed met de tapuit in Nederland – ze staan op de Rode Lijst van beschermde diersoorten.

I Falga, voormalig fort in de duinen

Vroeger was hier een schietkamp Falga, onderdeel van een luchtdoelartillerie van de Koninklijke Landmacht. Als gevolg van bezuinigingen en reorganisaties werd dit kamp in 2005 gesloten. De terreinen in de duinen zijn hierna teruggegeven aan de natuur – dus als wandelaar doen we hier goede zaken! Je ziet nog iets van de restanten van voormalig schietterrein Falga, o.a. een klein wachttorentje. In de Tweede Wereldoorlog is kustbatterij Falga ook onderdeel geweest van de door de Duitsers aangelegde *Atlantikwall* langs de hele Europese westkust. Je ziet ook nog een serie zogenaamde Drakentanden – bedoeld als tankversperring.

fietspad; hier RA (Wknp 63, richting 61), over trottoir (rechts horeca). RD lopen en je passeert rechts de slagboom **H** en loopt over een asfaltweg. De weg blijven volgen; die buigt eerst naar links en dan naar rechts. Na de bocht naar rechts RA, schelpenpad naar links door de duinen (Wknp 61, richting 62). Dit schelpenpad volgen; steek fietspad over en blijf het schelpenpad steeds RD volgen (je passeert Wknp 62, richting 91). Aan eind (na zo'n 1,4 km) komen schelpenpad en fietspad samen. Iets verderop bij Y-splitsing RA, asfaltweg naar het strand (Strandslag Falga). **I**

4 Doorlopen tot strand en LA, over het strand **J** tot de volgende strandslag. Direct na de horeca en vóór de EHBO-post (zomers) LA. Volg strandslag Zandloper naar boven. Je passeert rechts uitkijkpunt boven op een bunker (even doen!) en loopt door; weg maakt ruime bocht naar links, dan rechts. Beneden vóór de oversteekplaats met verkeerslichten RA, fietspad. Fietspad stijgt licht en draait naar rechts. Bij de asfaltweg (Strandslag Julianadorp) LA (Wknp 32, richting 31) en met bocht naar rechts naar beneden. Beneden oversteekplaats weg over en je bent terug bij het beginpunt van de wandeling.

J Blootstranden in Nederland

Sinds 1986 is in Nederland blootrecreatie gelegaliseerd voor locaties die daarvoor geschikt zijn. Gemeentes kunnen een gebied ook aanwijzen voor blootrecreatie; dan is die geschiktheid op voorhand vastgelegd. Bijna alle Nederlandse kustgemeentes (en ook enkele niet aan de kust gelegen gemeentes) hebben wel zo'n aangewezen gebied voor blootrecreatie. Het blootstrand dat je hier passeert, is het Falga-strand. Er staat een (lichtblauw) NFN-bord dat vraagt om 'normaal' gedrag: niet gluren, geen foto's maken, strand schoon houden, etc. *Blootgewoon, de Naturisten Federatie Nederland*, is de organisatie die in Nederland opkomt voor blootrecreatie. Volgens de NFN recreëert zo'n 2,5 miljoen Nederlanders regelmatig in Adamskostuum. Wat het strand en de kust hier betreft: om de 200 meter zijn er strekdammen (om strandafslag door de golven tegen te gaan), die bij hoogwater niet zichtbaar zijn. Het zwemmen dichtbij strekdammen kan gevaarlijk zijn – pas daar dus mee op!

Vanaf de boot het eiland op

LENGTE

16 km

BEGIN- EN EINDPUNT

Veerhaven 't Horntje, de Texelse wal van de veerboot

OPENBAAR VERVOER

Veerboot. Voor de vaartijden zie: www.teso.nl/afvaarttijden/ Voor meer informatie over OV en de veerboot zie wandelzoekpagina

PARKEREN

Naast de veerhaven in Den Helder kun je de auto gratis parkeren. Om dit parkeerterrein te bereiken, volg je de route 'P Texel, Afhalen + Wegbrengen'. Voor meer informatie over alternatieven indien vol zie wandelzoekpagina.

HORECA

Bij de start op de veerboot, en aan de wal 'Op de Boot, Eten & Drinken'. Horeca halverwege bij 'Paal 9', waar je het strand op gaat.

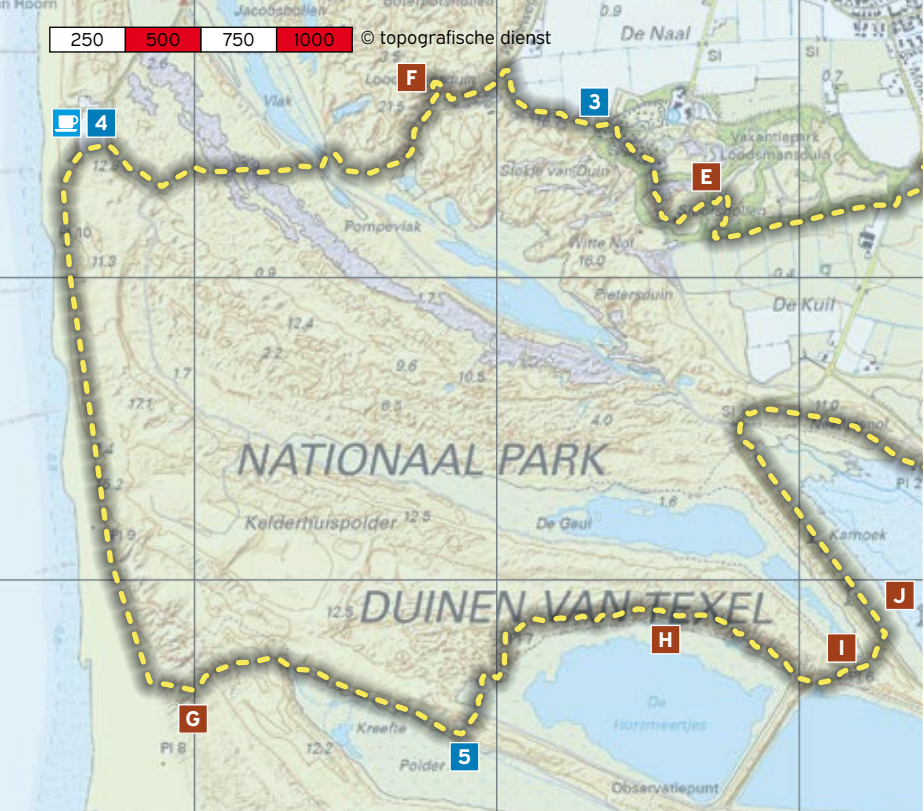
BIJZONDERHEDEN

Honden kunnen mee, op een deel aangelijnd. Op het kleine stukje door de Prins Hendrik Polder mogen ze niet mee, maar daar kun je ook over het fietspad doorlopen.

Op het prachtige Waddeneiland Texel wil je wel langer blijven! Maar Texel in één (wandeldag) kan ook heel goed! Je neemt in Den Helder de veerboot over het Marsdiep. En vanaf veerhaven 't Horntje begint gelijk een prachtige wandeling: eerst door de Prins Hendrik Polder, daarna door de prachtige duingebieden en dan een stuk over een eindeloos strand. Je sluit af met een stuk langs het mooie lagunegebied rondom de Mokbaai voordat je weer terug bent bij de veerhaven.

check de meest actuele
routebeschrijving op
wandeloekpagina

A De veerboot van TESO

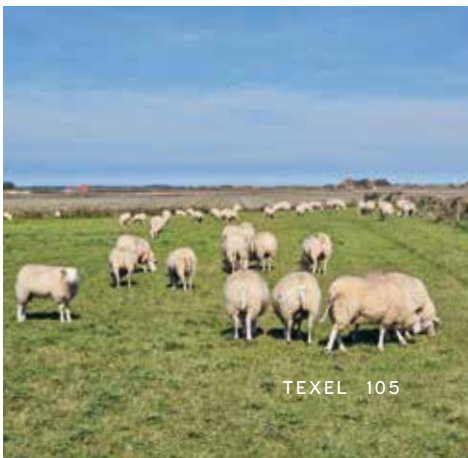
Texel: het feestje begint al op de veerboot! Die brengt je in een kleine twintig minuten over het Marsdiep van Den Helder naar Texel. De twee enorme veerboten zijn van de TESO: N.V. Texels Eigen Stoomboot Onderneming. De nieuwste en grootste veerboot is de Texelstroom, in 2015 te water gelaten. De andere boot, de Dokter Wagemaker, is in 2005 gaan varen. De Dokter Wagemaker wordt als extra boot ingezet, in de zomerperiode als het druk is. De TESO – de naam zegt al genoeg! – is in 1908 opgericht, door eilanders die ontevreden waren over de veerboot die toen in de vaart was. De TESO heeft

geen winsttoegmerk. Vele, met name oudere, eilanders hebben nog een aandeel in de TESO. Ter gelegenheid van het honderdjarig jubileum van de veerdienst werd in 2007 het predicaat 'Koninklijke' verleend.

S Ga aan de linkerkant van de boot af. (Als je alleen aan de rechterkant van de boot af kan: direct via de slagbomen naar links oversteken.) Op Veerhaven t'Horntje, de Texelse wal van de veerboot, ga je met je rug naar de veerboot staan en ga je rechts om het havengebouw heen (met links de horeca 'Op de Boot'). **A B** Over het trottoir naast het fietspad. RD; parkeerterrein aan je linkerhand. Steek toegangsweg naar parkeren over en loop verder over het fietspad. Dat maakt bocht naar rechts en daarna naar links (blijf op het fietspad). Steek de weg over en daarna LA, fietspad rechts van de weg. Je volgt hier de wit/rode markering van Waddenwandelen. De weg gaat iets omhoog en je passeert huisnr. 15 zijweg naar links (Molwerk). Vijftig meter na de zijweg, bij hek RA, graspad (over hek) weiland in. Blijf aan de rechterkant van het weiland lopen. **C** Na water aan je linkerhand buigt het pad naar links en komt uit bij weg met fietspad. Hier hek over, RA, over fietspad. Je passeert oorlogsmonument (rechts). Blijf op fietspad. Steek waar dit naar links draait, links weg over en vervolg fietspad.

B Texel

Texel is het grootste van de Nederlandse Waddeneilanden, en hoort bij Noord-Holland. Er zijn zo'n 14.000 Tesselers oftewel 'eilanders'. Maar het grootste deel van het jaar is er veel meer volk op Texel, want het eiland heeft groot toeristisch potentieel: een prachtige ongerepte kust, fraaie duinen, heide en bos, polders met schapen en een paar kleine, aardige dorpjes: prima wandelen, fietsen en uitwaaien hier! Het hele duingebied van Texel vormt het Nationaal Park Duinen van Texel. Texel is als eiland pas ontstaan na de Allerheiligenvloed van 1570. Het Noord-Hollandse landschap werd toen ingrijpend gewijzigd door een catastrofale overstroming, waardoor o.a. het Marsdiep als zeestroom ontstond. Ook werden toen de Waddenzee en de voormalige Zuiderzee gevormd. Ook op Texel waren er lang geleden meerdere, kleine waterschappen. Die fuseerden in 1970 tot één waterschap (dat tot 1994 heeft bestaan), dat dertig gemeenschappelijke polders beheerde.

2 Bij doorgaande weg, oversteken en vervolgen, klinkerpad rechts van fietspad (Klematspaadje). Waar klinkerpad stopt, doorlopen over fietspad. **D** Waar fietspad uitkomt op smalle asfaltweg, zeer scherpe bocht naar links, smal zandpad dat links van de rood/zwarte paal 'Vloedlijn anno 1390' loopt. Doorlopen tot hek, RA langs hek (aan je linkerhand), graspad. Doorlopen tot asfaltweg, LA en

C Prins Hendrik Polder

Zuidoostelijk op Texel ligt de fraaie Prins Hendrik Polder. Eind achttiende eeuw was al geprobeerd om dit grote stuk kwelder in te polderen, maar dat

is toen mislukt. In 1847 werd een tweede poging gedaan. Ook die verliep niet heel soepel. Leden van het Koninklijk Huis waren bereid om mee te financieren; vandaar dat de polder geen 'Hoorn en Burgh' is gaan heten (het oorspronkelijke plan), maar vernoemd werd naar Prins Hendrik, zoon van koning Willem II.

D De Texelse schapenboeten

In het Texelse landschap zie je regelmatig kleine 'halve' schuren staan.

Dit zijn de zogenaamde 'schapenboeten' (op z'n Texels: 'skéépeboet').

De schuren dien(d)en

vooral voor opslag van hooi en ander voer voor de schapen. De schapenboeten herken je onmiddellijk aan hun karakteristieke asymmetrische vorm. Ze zijn namelijk 'met de wind mee' gebouwd: aan de luwe oostkant is de schuur een recht verticaal vlak; aan de winderige westkant is de vorm geknikt. Van de oorspronkelijke honderd schapenboeten zijn er nog een kleine zeventig over. Eén daarvan is ingericht als atelier en ligt op de wandelroute; je kunt hem even van binnen bekijken.

kort daarna bij eerste zijweg rechts, RA, steenslagweg. Rechts bosschage en links weiland. Bij tweede zijweg rechts, RA, smalle doorgang (Garnaal). Je bent nu op het terrein van Loodsmansduin. **E** Weg volgen, bocht naar rechts en dan (klinkerweg) LA. Bij toiletgebouw links aanhouden en dan LA, klinkerweg. Weg gaat verderop links langs toiletgebouw en bij de T-splitsing RA, asfaltweg. Bij Y-splitsing bij anker LA, rechts en links vakantiehuizen. Met asfaltweg mee verlaat je het terrein van Camping Loodsmansduin.

E Camping Loodsmansduin

Het Loodsmansduin is een hoge duintop ontstaan na de Allerheiligenvloed van 1570. De camping Loodsmansduin - gelegen in de mooie duinennatuur met stukken heide - heeft zich sinds de jaren vijftig steeds verder ontwikkeld. Oorspronkelijk werd het oude bunkerdorp aan de voet van Loodsmansduin gebruikt als onderkomen voor toeristen, maar ook in de duinen werd gekampeerd. De camping groeide en is nu de grootste logiesverstrekker in dit relatief rustige (zuidelijke) deel van Texel; we wandelen er een stuk overheen. Hij is het hele jaar open en je staat hier rustig en prachtig! Er is een apart FKK-gedeelte.

F Bunkers

Vanaf 1938 bouwde het Nederlandse leger al een aantal bunkers op Texel, als onderdeel van de Nederlandse Kustartillerie. Tijdens de Tweede Wereldoorlog, december 1941, gaf Hitler opdracht tot

bouw van de *Atlantikwall*: een verdedigingslinie tegen een Geallieerde invasie vanaf zee door heel Europa, van het noordwesten van Spanje tot het noorden van Noorwegen. Op Texel kwamen meer dan 500 bunkers te staan, waarvan een deel dus al was aangelegd. Na de oorlog zijn de meeste bunkers aan de kust gesloopt. Hier in het Loodsmansduin zijn er nog enkele, waarvan één onderdeel is van het wandelpad en vrij toegankelijk.

3 Weg met rechts akkers en links de duinen. Doorlopen tot klinkerweg, RA over klinkerweg en bij klinkerweg links (na 20 m), LA, door het hek (je gaat hier het duin in) en direct na hek LA, schelpenpad omhoog; dat buigt naar rechts. Eerste zijpad rechts RA, boven na klaphek en dwars door de bunker lopen. Boven RA en daarna LA om de hoofdbunker, met prachtig uitzicht, te bezoeken **F**. Daarna terug en voor de bunker waar je dwars door bent gelopen RA, pad schuin naar beneden (leuning links). Beneden gravelpad RA. Steeds gravelpad volgen (1,3 km).

4 Pad komt uit bij een parkeerplaats (met rechts aan eind horeca: Paal 9). Als je RD loopt (rechts de parkeerplaats), ga je een laatste (klim)duin over en kom je bij het strand; hier LA over het strand (waar je een klein half uur over wandelt). Eerste deel langs strand zijn de duinen vrij hoog en steil en is het strand relatief smal, bij tweede deel duinen lager en wordt het strand steeds breder. **G** In de onderste duinrand zie je een bord (nr. 3 en met wit/

G De Hors

Op de uitgestrekte strandvlakte De Hors, aan het zuidpuntje van Texel, is goed te zien hoe jonge duintjes ontstaan. In deze 'woestijn aan zee' krijgt de natuur vrij spel. Met het door de zee opgeworpen zand ontstaan duintjes. Zodra de zandheuveltjes hoog genoeg zijn en boven water uitsteken, raken ze begroeid met planten die goed bestand zijn tegen zout en wind. Eerst groeit er biestarwegras dat zand vangt, zodat er miniduintjes ontstaan. Zodra die groot genoeg zijn en er regenwater in vastgehouden kan worden, gaat er helmgras groeien. Zo blijft er nog meer zand 'hangen' en kunnen zich duinenrijen vormen. De Hors is het enige gebied op Texel waar nieuwe duinen ontstaan. Ook het strand is er bijzonder. Doordat wind en water vrij spel hebben op de kale vlakte van De Hors, ontstaan prachtige reliëfs in het zand.

rode markering van het Waddenwandelen) staan; hier verlaat je het strand en begint het pad door de duinen. De plek waar het bord staat, is waar het strand flink breder wordt en het is vóór paal 8. (Ben je bij paal 8, dan moet je iets terug lopen.) Volg het (geel-rood gemarkeerde) pad door de duinen (1 km). Niet 'kwetsbaar natuurgebied' in, maar pad langdurig blijven volgen.

5 Bij kruising LA (wknp 23, ri 27), geel/rode markering blijven volgen, bord militair oefenterrein aan je linkerhand. Duin over en beneden LA, smal pad. Dit smalle pad slingert tussen de struiken en bosschages door. Na 800 meter, tussen de bosschages, rechts zicht op de Horsmeertjes. **H I** Verder lopen over smalle pad. Pad komt uiteindelijk uit bij asfaltweg; hier LA en volg (asfalt) weg tot voorbij hek. **J** Bij asfaltweg LA en direct daarna rechts begin van graspad dat rechts van de weg loopt. Graspad, komt na 800 m uit bij asfaltweg; loop over de asfaltweg door de bocht naar rechts (rechts de lagune). Na 100 m rechts graspad (paaltjes). RD tot dijk links, omhoog en over kruin van de dijk (graspad) verder, na klaphek verder over asfaltweg, daarna weer graspad en tenslotte een smal graspad. Doorlopen tot aan de haven van de veerboot; het begin- en eindpunt van de wandeling.

H De Horsmeertjes

De Horsmeertjes en de Kreeftepolder zijn jonge duinvalleien met een speciale plantengroei. Dat komt niet zo veel voor in Nederland. Inmiddels zijn de Horsmeertjes al meer dan vijftig jaar oud en daardoor verandert de plantengroei. Er komt steeds meer riet. Wilgen en andere bomen worden groter en er is steeds meer humus in de bodem. Toch komen er nog wel bijzondere planten voor, zoals de vleeskleurige orchis, parnassia, groenknolorchis, moeraswespenorchis, dwergbloem en waterpunge. Er groeien ook nog enkele plantensoorten waaraan je kunt zien dat de bodem vroeger zout was. Strand-

duizendguldenkruid is de meest opvallende. Er komen ook bijzondere paddenstoelen voor, waaronder veel soorten wasplaatjes. In de Horsmeertjes zelf groeit veel kranswier. Dat vind je alleen in schoon zoet water.

I Oefenterrein Korps Mariniers en Joost Dourleinkazerne

In 1917 werd op Texel Marinevliegkamp 'De MOK' in gebruik genomen, als onderdeel van de Marine Luchtvaartdienst (MLD). Dat heeft maar kort geduurd – later kreeg de Mok een andere functie; sinds 1949 is het in gebruik als amfibisch trainingskamp. Sindsdien gebruikt het Korps Mariniers dit deel van Texel voor het doen van landingsoefeningen en de basistraining van de mariniers. Eerst wandel je door het duin- en kustgebied waar deze oefeningen soms (maar niet vaak!) plaats vinden; aan het eind van de wandeling zie je aan de overkant van de Mokbaai de (kleine) Joost Dourleinkazerne liggen. Deze fungeert als amfibisch oefen- en trainingscentrum voor het Korps Mariniers en als uitvalsbasis van de *Surface Assault & Training Group* voor landingsoperaties. De kazerne is vernoemd naar majoor der mariniers Joost Dourlein (1911-1980), die in de Indonesische Onafhankelijkheidsoorlog in Nederlands-Indië onderscheidingen verdiende.

J Mokbaai

De Mokbaai is een wadgebied tussen de Hors en de zuidpunt van Texel. De baai dankt zijn naam aan een diepe geul midden in de baai: de Mok. (Een andere bron zegt: MOK is genoemd naar: Marine OpleidingsKamp...) Deze geul staat in directe verbinding met het Marsdiep. De Mokbaai is uniek vanwege de aanwezigheid van kwelders: stukken land die direct, dus zonder een dijk of een rij duinen, aan zee grenzen. Bij vloed worden ze overspoeld door zout zeewater. Doordat er alleen planten groeien die bestand zijn tegen het hoge zoutgehalte in de bodem, is een zeldzaam natuurgebied ontstaan. Bij eb scharrelen er duizenden vogels rond, waaronder steltlopers, tureluurs, lepelaars, zilvermeeuwen, aalscholvers en grauwe ganzen. Rond de baai liggen verschillende vogelreservaten, zoals de Geul, de Petten en 't Stoar, die deel uitmaken van het natuurgebied Nationaal Park Duinen van Texel. Hier verblijven de vogels bij hoog water in de baai. Aan het eind van de wandeling, als je over het begin van de dijk loopt, zie links beneden de Petten liggen. In de achttiende eeuw was De Mok ook verzamelplaats van schepen die wachten op een gunstige wind om uit te kunnen varen naar het verre Oosten.

10

LENGTE

15,km

BEGIN- EN EINDPUNT

Den Oever, Havenweg,
busstation

OPENBAAR VERVOER

Busstation Den Oever
(bussen komen o.a. uit
Hoorn)

PARKEREN

Parkeren in Den Oever,
parkeerplaats Dekamarkt,
Havenweg

HORECA

Bij de start in Den
Oever is horeca. Het bus-
station bij de start heeft een
toilet

BIJZONDERHEDEN

Honden kunnen niet mee

DEN OEVER

door oude en nieuwe polders, naar de VisKringloop en door een heus bos!

In de rustige oostelijke kop van Noord-Holland doe je een zeer gevarieerde wandeling. Eerst ga je over een hoge dijk, met uitzichten over oude en nieuwe polders en ook een nieuw stuk natuurontwikkeling. Dan ga je uitgebreid door het zeldzame bos dat hier is: het Robbenoordbos. Voordat je het bos in gaat, ben je door de prachtige landschapsarchitectuur van de VisKringloop gegaan. Aan het eind van de wandeling kom je langs het imposante Gemaal Leemans, zie je in de verte de Afsluitdijk, en weet je dat je in het land van de Zuiderzeewerken bent!

check de meest actuele
routebeschrijving op
wandeloekpagina

A Eiland Wieringen

In de oostelijke 'kop' van Noord-Holland ligt het voormalige eiland Wieringen – de ligging is met het blote oog nog steeds goed te herkennen, want het ligt een paar meter hoger in het landschap dan de aangrenzende Wieringermeerpolder. De oppervlakte van het eiland Wieringen bedraagt zo'n 20 km². Sinds 1924 is het eiland Wieringen verbonden met het vaste land, eerst door de aanleg van de Amsteldiepdijk en later door de Afsluitdijk en de inpoldering van de Wieringermeer.

S De wandeling begint bij het busstation Den Oever. Loop richting de haltes C en F en de uitgang (voor de bussen) met de slagbomen. Dat is ook de plek waar de fietsenstalling is. Loop over het trottoir links van de slagbomen en dan RD (met links parkeerplaatsen) tot kruising, weg oversteken en LA, trottoir rechts van de weg (Wknp 43 richting 44). Bij het benzinestation van AVIA is horeca (aan de linkerkant). Net voorbij het VVV-kantoor (rechts), LA, fietspad (richting Robbenoordbos) (Wknp 44, richting 48). Steek de weg over, RA en direct LA, Zuid-Gesterweg. **A** Aan eind LA, Oeverkoogweg, en met de weg mee bocht naar rechts. De weg draait naar rechts en gaat omhoog en buigt naar links. **B** Aan eind van weg RD (Wknp 48, richting 76), hek over en over graspad RD. **C** pad maakt een flauwe bocht naar rechts; je passeert een woning (rechts). Doorlopen over graspad en nóg 900 meter over de kruin van de dijk.

B Verbetering watersysteem Geskerkoog-Oosterlanderkoog

Door geleidelijke klimaatverandering zijn er tegenwoordig en in de toekomst grotere kansen op extreem weer, zoals clusterbuien, waarbij

er in korte tijd extreem veel regen valt. Hoe hier mee om te gaan, ligt op het bordje van met name de waterschappen. Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier heeft een aantal jaren geleden z'n poldersystemen getoetst aan nieuwe landelijke normen. Een aantal polders hier in Wieringen voldeed niet; daarom zijn er afgelopen jaren in de polders Nieuwland, Geskerkoog en Oosterlanderkoog diverse werkzaamheden uitgevoerd om het water beter te kunnen opvangen en sneller weg te pompen. Het project 'Verbetering watersysteem Geskerkoog-Oosterlanderkoog' is uitgevoerd met subsidie van het Europees Landbouwfonds voor Plattelandsontwikkeling. Op informatieborden wordt uitgelegd wat hier zal gebeurd is.

C Polder Waard-Nieuwland

De Polder Waard-Nieuwland werd in 1846 aangelegd. Hij is dus lang niet zo oud als het eiland Wieringen, maar al weer een stuk ouder dan de Wieringermeerpolder. In de polder staan een aantal boerderijen. De polder heeft een oppervlakte van ongeveer vijf km². De grond was hier zeer slap en veenachtig en daardoor moeilijk te bewerken met de door paarden getrokken ploegen. Pas toen een tweede watermolen in gebruik werd genomen en er rigoureuze maatregelen werden genomen (diepploegen, bredere sloten, meer greppels) verbeterde de situatie. De kleine molen, die gebouwd werd in 1853, stond iets ten oosten vlakbij de grote watermolen.

D Natuurpolder Waard-Nieuwland

Toen de Wieringer-meerpolder werd aangelegd als eerste van de Zuiderzeewerken, werd er geen randmeer aangelegd tussen het oude en nieuwe land. Veel later is het idee ontstaan dat er toch een Wieringer-randmeer zou moeten

komen - om een betere afwatering te bewerkstelligen. Rond de eeuwwisseling is daar een begin mee gemaakt: de provincie Noord-Holland kocht hier land en boerderijen aan. Maar in 2010 is dit project vanwege de (te) hoge kosten stopgezet. De Natuurpolder Nieuwland, met z'n hoge rietpartijen, is een overblijfsel van dit project.

2 Voor het hek RA, dijk af, volg groen/oranje pijltjes, tussen riet door, hek over en dan, voor het volgende hek, LA. **D** Smal weiland met links en rechts riet. Na 550 m LA door klaphek, over bruggetje en door volgend klaphek, tussen riet door en weer klaphek, bruggetje en klaphek en dan naar kruin van de dijk en daar RA. Doorlopen tot brug aan je linkerhand, hek over en bij de weg LA (Wknp 77, richting 35), brug over en LA, Wieringerrandweg. **E** Neem graspad boven op de kruin van de dijk links van de weg. Als gras te hoog staat, kun je ook de asfaltweg nemen die parallel aan de dijk loopt. Na 700 m zie je rechts in het land een witte wenteltrap staan; doorlopen tot je rechts van de weg bankjes ziet.

E Wieringermeerpolder: een staaltje overheidsplanning!

De drooglegging van de Wieringermeerpolder is het eerste grote Zuiderzeewerk. Dat oorspronkelijke plan bestond uit meerdere fases; zo is men begonnen met een proefpolder bij Andijk. En in zo'n lange planperiode van zo'n groot project zijn er ook nog belangrijke bijstellingen geweest. De Wieringermeerpolder zou aanvankelijk pas worden aangelegd als de Afsluitdijk zou zijn voltooid. Maar omdat Nederland grote behoefte had aan landbouwgrond werd de aanleg versneld. De dijk moest daardoor in de Zuiderzee worden aangelegd, en moest daarom ook zwaarder worden uitgevoerd. De polder is feitelijk geen IJsselmeerpolder, maar een Zuiderzeepolder (de zogenaamde Noordwestpolder). Het werk begon in 1927 en in 1930 viel de polder droog; vanaf 1934 werd het nieuwe land in cultuur gebracht. De uitgifte van het land gebeurde voor het eerst via de overheid. Die wilde de problemen

voorkomen zoals ontstaan in de eerste jaren na de drooglegging van de Haarlemmermeer halverwege de negentiende eeuw (vooral particulier initiatief, waarbij veel armoede bestond en zelfs malaria uitbrak). De kavelgroottes voor de nieuwe boeren werden door de Directie Wieringermeer van de Dienst Zuiderzeewerken bepaald op twintig hectare en uitgegeven door middel van een pachtsysteem.

3 Hier scherp **RA** **F**, klaphek door, volg oranje pijltjes. Na wenteltrap **LA**; je loopt over de volgende spiraal

terug, voor het hek **LA** en voor het volgende hek **RA**. Klaphek door en bos in.

G Aan eind (bij water) **RA** (Wknp 35, richting 36, oranje); pad met water aan je linkerhand. Gravelpad **RD**, bij de brug **RD** helling op en bij asfaltweg **LA**, brug over. Na de brug bij de kruising **LA** (Den Oeverseweg, richting "Het bos roept"). Bij paaltjes **RD**, fietspad, links Passantenhaven. Direct na de passantenhaven **LA** naar kanaal en dan **RA** graspad direct rechts van kanaal. Je passeert Wknp 36, **RD**, richting 37 (oranje/blauw); graspad maakt bocht naar rechts en over asfaltpad verder.

F VisKringloop

De opvallende witte wenteltrap in het landschap is onderdeel van de VisKringloop. In 2020 heeft Hoogheemraadschap hier een gebied van ruim zeventien hectare ingericht om de vismigratie van en naar de Wieringermeer te verbeteren. Deze VisKringloop is een leef- en opgroeigebied voor vissen die trekken tussen zoet en zout water, zoals de glasaal (paling) en de driedoornige stekelbaars. Vissen hebben voor voortplanting en opgroei voldoende voedsel en schuilplekken nodig. Door stuwen, sluizen en gemalen is de toegang tot de polder lastig geworden. Ook is het brakke water in de Wieringermeer minder geschikt voor zoetwatervissen om zich te kunnen voortplanten. Het idee is dat met de VisKringloop de vis meer de ruimte krijgt. Het ontwerp is een idee van bureau HOSPER, kunstenaar Pé Okx en ecooloog Cor ten Haaf. Het is gebaseerd op de cirkels die ontstaan als je twee stenen naast elkaar in het water gooit. De cirkels vormen een contrast met de rechte en strakke lijnen in de Wieringermeer en verwijzen naar het verleden: het water van de Zuiderzee. In en op de langzaam aflopende oevers groeien planten, zoals riet en lisdodde. In het diepere middengedeelte is voldoende doorstroming en is het water zuurstofrijk. Via dit gedeelte verplaatsen de vissen zich door het gebied en van binnen naar buiten. Tegen de rand van het bestaande bos is een boszoom met struiken geplant voor een geleidelijke overgang van het bos naar het natte gebied, dat geschikt is voor insecten en vogels.

4 Bij Wknp 37, RA richting 39. Pad door bos, bij Wknp 39 LA, richting 38. Na 80 meter RA (je volgt de knooppuntroute gemarkeerd met oranje/blauwe pijltjes). RD en je komt bij Wknp 38; hier RA richting 79. Je gaat onder de snelweg door en loopt langs water (rechts van je). Klaphek door en verder lopen. Je steekt met een pontje het water over. Aan de overkant (Wknp 79), LA (richting 78). Het voetpad steeds RD (met water aan je linkerhand). Na 400 m stopt het voetpad en loop

G Robbenoordbos

Noord-Holland: land van eindeloze polders en vergezichten! Een bos is hier zeldzaam – maar hier in de Wieringermeerpolder, in het noordelijkste puntje van Noord-Holland, bijna grenzend aan de Afsluitdijk, is er één. Het Robbenoordbos is nog een betrekkelijk 'nieuw' bos, in 1945 (opnieuw) aangelegd. En met een interessante geschiedenis. Tussen 1927 en 1930 is de Wieringermeerpolder droog gemaakt, als eerste van de Zuiderzeewerken, bedoeld om een flink stuk extra voedselproductieareaal in Nederland te realiseren. Maar niet alle delen van de Wieringermeer bleken geschikt voor landbouw. In het noordoosten van de polder bleef de grondwaterstand te hoog. Door de waterdruk van Waddenzee en IJsselmeer ontstond er kwel en bleef er te veel zout in de grond. Daarom werd, al voor de Tweede Wereldoorlog uitbrak, dit gebied beplant met bomen: het Robbenoordbos. Maar begin 1945 heeft de Duitse bezetter de IJsselmeerdijk opgeblazen en de hele polder vol laten lopen. Vrijwel geen boom heeft dit toen overleefd; na de bevrijding is het bos opnieuw aangeplant. Het Robbenoordbos is er dus onbedoeld en voor de tweede keer gekomen – en daar hebben we nu een heel prettig wandelbos aan overgehouden! In het bos, als je de kust begint te naderen, staat ook een aantal hoge windmolens. Zuidelijk van het Robbenoordbos, grenzend aan het IJsselmeer, is er ook nog het Dijkgatbos - vernoemd naar het gat in de dijk dat door de bezetter werd veroorzaakt, waardoor 20.000 hectare nieuw land onder water liep.

ANDERE STREKEN VAN GEGARANDEERD ONREGELMATIG

nomine prijs d'or
de promenade
international
Een wandeling
rondom de Veluwe

nomine prijs d'or
de promenade
international
Lied & de reits van
de Peabodien

nomine prijs d'or
de promenade
international
van Dorst tot naar
Dek hem

nomine prijs d'or
de promenade
international
Kruiswoud

nomine prijs d'or
de promenade
international
Wijkse
wandelingen

spesiale prijs d'or
de promenade
international
Een wandeling
rondom de Veluwe

WINNAAR
GOUDEN
WANDELSCHOK
Gouden
2018

WANDELTROFEE
2015
De mooiste
van de Veluwe

WANDELTROFEE
Kreeft
2014

Deze gids is één van de streekgidsen van Uitgeverij Gegarandeerd Onregelmatig. Naast Schieland en de Krimpenerwaard bezochten onze wandelauteurs nog heel veel andere streken in Nederland. Voor iedereen die er op uit trekt voor een dagje uit of een meerdaagse wandelvakantie hebben we wel een wandelgids. Van de Utrechtse Heuvelrug tot Zuid-Limburg en van Drenthe tot de Achterhoek of Twente. Op onze website hoef je je wandelbestemming maar in te typen en een wereld aan wandelmogelijkheden gaat voor je open.

Hollands Noorderkwartier is alles van Noord-Holland boven het Noordzeekanaal. Texel hoort er ook bij. Met deze zevende gids in hun waterschapsreeks hebben routemakers Cock Hazeu en Peter Kuiper deze streek perfect weten te ontsluiten voor wandelaars. Ze hebben tien aangename dagtochten ontworpen met heel veel interessante kijkpunten. Het is hen ook nu weer gelukt om de wandelaar door oer-Hollandse landschappen te loodsen, met duingebieden, dijken, polders en droogmakerijen. Je komt langs robuuste stolpboerderijen en pittoreske dorpen met houten huizen langs eindeloze vaarten. In Heerhugowaard wandel je letterlijk door het hoofdkantoor van Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier. Je komt dan in het Oosterdelgebied, ooit onderdeel van het Rijk der Duizend Eilanden. De wandeling rondom Hoorn maakt gebruik van de recente versterking van de Markermeerdijk. In de Wieringermeer kom je langs het monumentale gemaal Leemans: een eeuw oud, maar onverminderd en volcontinu pompt het water weg. Op die wandeling word je overigens ook verrast door een

echt landschapskunstwerk: de VisKringloop. En zo is er nog veel meer, inclusief een dagtochtje naar Texel...

MET
GRATIS
DIGITALE
TRACKS

Het motto van wandelauteurs Cock Hazeu en Peter Kuiper is: *Wandelen Dichtbij*: ook in je eigen omgeving, ook in het drukke westen van Nederland, kun je vaak prachtig wandelen! Zeker als je weet waar je moet

zijn en wat er in het landschap te 'lezen' valt. Vanuit die invalshoek

maakte Cock Hazeu in 2019 *Wandelen in Delfland*. In 2020 maakten de auteurs samen *Wandelen in Rijnland*; in 2021 volgde *Schieland en de Krimpenerwaard*, in 2022 de *Hollandse Delta*, 2023 de *Stichtse Rijnlanden*, en in 2025 *Wandelen rond Amstel, Gooi en Vecht*.

ISBN 9789076092478

9 789076 092478